

Üliõpilaste Geht

Nr. 7|8

1916

III. aastakäik.

J. Mällo trükk

Tartus, mai kuul 1917.

Sisu:

1. Sissejuhatus 277
2. P. Treiberg: Üliõpilaskonna ja õhiskonna vahekord 279
3. Esimene Eesti üliõpilaste kongress Tartus 25.—27. märtsil 1917. a. 294
4. H. Visnapuu: Vastne aeg, vastne vaim 206
5. Juhan Vilms: Eesti teaduse tasapind 209
6. J. Uluotsa kõne „Keelte õigus“ teesid 216

Nekroloogiad.

7. Leitnant stud. rer. nat Karl Frikhoff 218
8. Stud. jur. Jaan Kangro-Pool 218
9. Cand. jur. Karl Alfred Preisberg 220
10. V. Ernits: Karl Preisbergi mälestuseks 222

Kirjandus.

11. J. T—n: Hans Kruus, Peetrilinnas ajaloo suurpäivil 223

Organisatsioonid.

12. REÜSi 1915/16 õpiaasta tegevuse aruanne 224
13. A. S—k: Kodumaa tundma õppimise tööst viimse kümne aasta jooksul EÜS:is 225
14. A. L.: EÜS:il Loodusteaduse Osakond 230

Koosolekud, kõned.

15. T. Peetrilinna Eesti üliõpilaste koosolek 15.IX.17. 231
16. A. L.: Gustav Suitsu kõne 232

Toimetusele tulnud kirjad.

17. K. A. Hindrey: Mõni sõna hra Reitavi vastuse puhul 235

- ~~~~~
18. „B. A.“ aruanne I. IX. 15.—31. X. 16 236

Väikesed teated.

- 240

ÜLIÕPILASTE LEHT.

EESTI EDUMEELISTE ÜLIÕPILASTE
HAALEKANDJA.

Nr. 7/8.

Tartus.

1916.

Liigiraamatukogu

Nr. 57572

Tartus, 20. IV. 17.

Kui need read ilmuvad, on mööda esimesed entusiasmimormid. On maad võtnud mured üle öö üles kerkinud vabadushoone vastupidavuse, alusmüüride tiheduse üle, on suuremal ehk vähemal määral annutud selle hoone ehitustööle, raskele, vastutusrikkale ja enesesalgamist nõudvale. Üles kutsuda tööst viimseni meheni osa võtma, töös demokratismi eest omandama sisemist jõudu, tööle andma mitte üksi välist hoogu, vaid ka väärtuslikku sisu — on käesolevate ridade otstarve.

Allpool leidub P. Treibeigi kõne, mis küllastaval kombel selgeks teeb iga üliõpilase kohuse praegusel momendil mitte hoiduda ühiskondliksest ja tegeliku poliitika tööst. Tahaks siin ainult rõhutada nii et töö kui ka tegijate endi huvides on ajutiseks sellele tööle anduda tagasihoidmatult ja täie jõuga. Ainult siis võime loota, et üliõpilaste — kui mitte praeguste, siis tulevaste — jõud rutemini võivad vabaneda oma otsekoheste ülesannete jaoks.

Sest meil on tarvis, et meid ainult ajutiselt meie oma töö juurest kõrvale juhitaks: meie ei suuda areneda täisväärtuslikuks inimesteks, ei suuda kasvada orgaaniliselt, kui meie püsivalt lahku minevatele nõuetele — teaduslise eneseharimise ja ühiskonna jooksvatele nõuetele — vastama peame. Sellepärast, kohtadel selgitus- ja korraldustööd tehes, keskohtades koondustööle kaasa aidates, teeme seda nii, et edasijätkajaid oleks ja meid sama asja juure enam teistkord ei nõutaks.

Nõudes ainult ajutist rakendust demokraatilise korra püstitamistöösse, peab aga kohe sama kaaluva rõhuga täiendama, et üliõpilaskonna ees mitte vähem sunduslik alaline kohustus üles on kerkinud.

Vähe on demokraatilise välise korralduse ellu kutsumisest, vähe on neljasabalise valimise vormeli arusaadavaks tegemisest rahvale, kui seda tegevust ei kannu sügavam sisemine veendumus kõige päält tegijas eneses. Demokraatia kui kultuuriteguri tähtsusest

aru saada, demokraatiliste vormide sisse tungida ja valmistada neisse vormidesse omalt poolt uut sisu juure looma — see on ülesanne, mis küll alati on seisnud üliõpilaskonna ees, kuid mille mitte tunnustamist ühede, mitte saavutamist teiste poolt senni on vabandanud vana reshiiim. Nüüd vabandab see iga päevaga ikka vähem. Küll takistab neid süvenemispüüdeid esialgu tegeliku kihutus- ja organiseerimistöo nõue, päälegi ka tehnilised raskused nagu kirjanduse puudus jne., kuid algusest pääle näha enda ees ka seda ülesannet on üliõpilaskonna otsekohene kohus.

Eesti üliõpilaskonnal seda enam, et suur osa temast, võib olla isegi suurem osa, otsekoheses ja tegelikus võitluses demokraatia võidule pääsmise eest ei ole olnud ja seega sundiv tarve on puudunud sügavamalt läbi mõtelda kõik küsimused. Püüame siis tagantjärelegi valmiks saada sellele vabadusele, mis suurelt osalt teenimata meile revolutsiooni taevast on sülle kukkunud.

Üldpoliitilised küsimused tõrjuvad nüüd lühemaks või pike, maks ajaks meie üliõpilaspoliitika tagapinnale. Silmnähtav on seega side nende kahe ala vahel. Meie ei saa muidugi ette kuulutada, kuidas kujuneb tulevikus uue korra juures meie üliõpilastevaheline korraldus. Kuid ei või kahelda, et teatavad tegurid sennises üliõpilaspoliitikas püsima jäävad ja sellepärast sennine arenemine mitte ilma mõjuta ei jää tulevikus. Nii tuleks ka nüüdki silmas pidada neid ülesandeid, mis sel alal meie üliõpilaskonna ees seisavad.

Meie organiseeritud üliõpilaskonna sennised katsed end kui tervikut konstitueerida, luua ühine vahekord, on aset leidnud põrandaaluses, sellega tingimistes, mis paljuid häid liikumisi moonutavad. Nii on ka siin ühest küljest vahekorda propageerivatel püüetel võimalus puudunud täie selgusega avalduda ja selle all on loomulikult nende püüete endi kindlajoonelikkus kannatanud. Teisest küljest on bürokraatiline surve oma *divide et impera*-poliitikaga ainult edendanud laialipüüdvaid kultuurilisi orienteerumistunge, sellega kohase pinna loonud umbusu õitsemisele organisatsioonide vahel kui ka üksikutes organisatsioonides endis.

Kui selle pääle vaatamata on korda läinud ühineda ühise töö juures, — käesoleva aasta algul anti sellele ka formaalne alus (v. „vahekord“ Ü. L. nr. 6 s. a.), siis annab see ainult häid lootusi, et tulevikus, loomulikumatel tingimistel töötades, on võimalik saavutada paremaid tagajärgi. Loodame, et siis ka igal pool maad võtab ühise vastutuse tunnustus ühise töö eest nii et lähikäimist normeerides väljapääsute leitakse ka aumõistete mitmekesisuse pääle vaatamata.

Ühinemistendentsi tarvilikkus ja eluline mõte ei peaks enam vastuvaidlemist leidma, kui me endid autonomistideks-föderalistideks tunnistame. Üliõpilaskond ei saa autonoomia kindlustamiseks kuidagi paremini kaasa aidata, kui et ta loob omavahel kõigile eritendentsidele vastuvõetava platformi, annab võimaluse üliõpilaskonna liigetel rühmituda kõige loomulikuma kombel, töötab välja esitusviisi, mis annab võimaluse kõigil mõttevandel üliõpilaskonnas mõjuda oma reaalist jõudude kohaselt. Muidugi tuleb selle jaoks sennised projektid põhjaliku revideerimise alla võtta. Üliõpilaste vahekorras töötama harjunud, astub suur osa haritlastest ellu teatava ettevalmistusega ühiseks tööks ka oma poliitiliste vastastega, tetava harjumusega demokraatiliselt mõelda, — sest vaevalt saab kusagil mõnda ühiskondlist probleemi nii selgelt seada ja omakasu püüdmata otsustada, kui üliõpilaskonnas, mis noorte ja üheväärtuslike inimeste koguna peaks pakkuma demokraatilise ühiskonna eeskuju. Pääle selle loob laialisem läbikäimine enam isiklisi sidemeid sama põlve esitajate vahel, mis ainult pärastisele edurikkamale tööle kaasa aitab.

Võib olla, et seesugustele tendentsidele raskusi sünnitab poliitiline rühmitumine üliõpilaskonnas.

Võib olla, et tekkiv erakondade võitlus ka üliõpilaste keskel kajastub ja ühinemispüüdeid tõsiselt takistab. Sääli saab siis küll aidata ainult appellatsioon kõigi kaasvõitlejate ühistunde poole ja iga shovinismi peletamine erakondlisest elust.

Lähema tuleviku jaoks aga peaks soovima, et kaasvõitlejad kas olevates ehk tekkivates organisatsioonides koonduks ulatavamate aadete ümber, ja neid aateid ka meeldival kombel näha laseks, see aitaks vähendada võõristust, millega iga organisatsioon nagu aiaga on teistest ära piiratud. Suuremad ülesanded, aatelisem võitlus aitavad kergemini välistest konarustest üle saada ja jõuda ühiste lõpueesmärkide tunnustamisele, võtavad aluse etteheidetelt üliõpilaskonnale loiduses.

Selles mõttes soovime kaasvõitlejatele hääd võitlust pidada!

Üliõpilaskonna ja ühiskonna vahekorrad.

Meie elame üle raskeid ja vastutusrikkaid aegu. Kõik need alused, mil meie poliitiline ja ühiskondline elu liikus, on kas kokku langenud või kõikuma löönud. Sennine ühiskonna poliitiline struktuur on rusudeks langenud, ja vanul varemil peab kerkima uus avaram, ülevam ehitus. Missuguseks see ehitus lähemalt kujuneb,

see oleneb suurel osal ka meist, praegu töötavast sugupõlvest. Praegustes oludes võime meie vahest mõndagi saavutada, millest senni vaevalt unistada julgesime, võime vahest paljugi teostada, mis senni ainult mingi illusoorliku pettepildina meie julgema tuleviku vaatlejate ettekujutust vangistas. Sellepärast kanname meie kõik määratumat vastutuse koormat tulevate sugupõlvete ees. Meil tuleb kord aru anda meie järeltulijatele, kas me julgesime siis nõuda, kui selleks kõige soodsamad tingimised olid, kas oskasime, võtsime kõik omad jõud pingutada, kui meie rahva tulevik meilt seda käskivalt nõudis. Suure osa vastutusest peavad ka meie nooremad sugupõlved, tärkav intelligents kandma. Kudas peab reageerima meie üliõpilaskond käesolevile sündmustele? Mida võime, mida tohime, mida peame meie üliõpilaskonnalt nõudma? Kas on üliõpilaskonnal õigus praegusel ajal kaasa rääkida, kas on ta kohustatud panema kõik omad jõud teenistusse parema tuleviku hääks? Vastus kõigile neile kahtlustele ja küsimustele oleneb aga üleüldisemat laadi probleemist, ühiskonna ja üliõpilaskonna üldise vahekorra küsimusest. Missuguse õigusega nõuame me üleüldse noorelt, valmimata inimeselt, et ta niisugused kohused oma kanda võtaks, mis võib olla temale täitsa üle jõu käivad? Eks ole üliõpilaskonna ainuke ja otsekohene ülesanne valmistuda edaspidisele tegevusele, ja mitte rohkem. Miks tahame teda rakendada tööle, mis võib olla, vanemate valminud tegelaste õlgel peaks lasuma? Sellesse küsimusse selgitust tuua on eeloleva ettekande eesmärk.

Üliõpilaskond ja ühiskond? Mis ütlevad meile need sõnad, mis tahame meie tähendada nende mõistetega? Kas on nad mingisugused iseseisvad sotsiaalsed olevused, millest igauks elab oma ette elu ja teisest ära ei ripu, või midagi muud? Mis on ühiskond? On leidunud sotsiolooge, kes on ühiskonda pidanud mingiks iseseisvaks kehaks, sotsiaalseks organismiks, mingi lahutamata tervikuks. Ühiskond olla nende arvates niisamasugune iseseisev organism, nagu inimese kehagi, ta edeneda oma kindlate seaduste järele, mille muutmine üksikute isikute võimuses ei seisa. Ühiskond olla sisemiselt ühtlane, individuaalne tervik, mis inimesi tarvitab oma olemasolu teostamiseks. Ilma inimesteta olla küll niisuguse organismi olemasolu võimata, kuid inimesed moodustada ainult sotsiaalse keha välise materjaali, tema realiseerimiseks tarvilikud abinõud, kuna neil iseseisvate üksuste tähendust ei ole. Inimesed olla ainult sotsiaalse organismi passiivsed elemendid, selle organismi seaduspärase arenemise mängukannid, kuna neil igasugu iseseisev tähtsus puududa. Ühiskond evolutsioneerida iseseisvalt, oma sisemiste seaduste järele, nagu iga teinegi organism. Kui

niisugust vaadet ühiskonna päale järjekindlalt läbi viia, siis peame inimeste tegevuse aktiivse tähtsuse kohta täielikult eitavale seisukohale asuma. Inimesed seavad endale omas tegevuses mitmesuguseid eesmärkisid ja sihtisid. Igaüks taotab oma isiklikka konkreetseid sihte, kuid see tegevus tuua kokkuvõttes ikka niisugused tagajärjed kaasa, mida keegi ei osata ette aimata. Nii edeneda keel, õigus ja teised inimliku kultuuri sugemed, väikeste muutuste kuhjumise teel aeglaselt ja tähelepanematult nagu rohi kasvab.

Kui me ühineksime selle vaatega ühiskonna ja tema edendamise käigu päale, siis oleksime sunnitud eitama igasugust teleoloogiat, eesmärkide ja sihtide süsteemi. Kuid sellega kaotaksid ka kõik deontoloogilised harutused oma mõtte. Kui inimese teadlik ja tahtlik tegevus täitsa ettenägemata tagajärjed välja kutsub, mis selle tegevuse püüdsihtidele kaugelki ei vasta, mis jaoks siis üleüldse vaielda ühe või teise teguviisi paremuse, soovitavuse üle. Kui eitame teleoloogiat, siis muutub ka deontoloogia kasuta sõnade tegemiseks. Siis ei maksaks meil ka selle üle vaielda, missuguse seisukoha üliõpilaskond ühiskonnas peab võtma, missuguseid ülesandeid, sihte ta peab teostama, siis ei tohiks me temalt midagi nõuda.

Kuid viimaste aastakümnete jooksul on sotsioloogias orgaanilisele koolile tugev vastuvool tekkinud ja selle kooli ühekülgsuste ja puudustega võidukalt võitlusse astunud. Ühiskond ei ole iseseisev, sisemiselt ühtlane individuaalne üksus, organism, kinnitavad uue voolu poolehoidjad. Ühiskond on ainult inimeste kogu, isesugune süsteem, koosseisev üksikutest isikutest, kes üksteisega kindlate sidemetega seotud ja alaliselt üksteise päale psüühiliselt mõju avaldavad. Ainsad reaalsed olevused, ainsad kultuuri tegurid on üksikud isikud, mis mitmeks eri rühmaks koonduvad ja teatavas kultuursotsiaalses ümbruses teotsevad. Ühiskond ei ole konkreetne tervik, vaid diskreetne süsteem, mille üksikud osad üksteisega otsekohehes füüsilises ühenduses ei ole. Mitte mehhaanilist vastasmõju ei avalda isikud üksteise päale, vaid psüühilist, isikute ühiskondlik vastastikkune mõju juurdub psüühikas. Sellelt aluselt välja minnes tuleb ka kultuuritegurite küsimus ära otsustada. Ei või salata, et orgaanilise kooli teooriates teatud osa õigust leidub. Ei või salata mitme kultuurinähtuse iseseisvat, teadvusetut, spontaanist evolutsiooni. Kuid selle juures ei tohi ära unustada, et kultuurilise edenemise protsessil kaks külge on, sest spontaanse, teadvusetu evolutsiooni kõrval esineb kultuuri edasi kandva tegurina ka isiklik, teadlik ja tahtlik loovuse töö. Inimene ei ole mitte ainult aparaat, mis välisilma mõjusid endasse vastu võtab

ja neid muutmatult ümbruskonnale edasi annab, vaid ka aktiivne individualiteet, kes täie teadvusega oma enese poolt ülesseatud sihte taotleb. Inimese teadlik tegevus on läbi ja läbi teleoloogiline, sünnib teatud eesmärkide või ülesannete sihis. Oma tegevuses ei teosta isik mitte ainult neid ülesandeid, mis ümbrus talle ette seab, vaid loob ise uusi eesmärke, realiseerib uusi kultuuri väärtusi. Ühest küljest on inimese tegevus jälgendavat laadi ja olepeb ümbruskonna mõjudest, ümbruse konservatiivistest tendentsidest. See on kultuurilise edenemise protsessi geneetiline külg. Teisest küljest loob aga isik ise uusi kultuuri väärtusi oma teadlikkude eesmärkide kohaselt järjekindlate jõupingutuste kaudu. See on selle protsessi antropo-teleoloogiline külg. Kultuuriline tegevus ei ole mitte ainult olevate väärtuste omandamine, assimileerimine üksikute isikute poolt, imitatsioon, jälgendamine, nagu seda Prantsuse sotsioloog Tarde oma tähelepanemisväärt töös nimetab, vaid ka omandatud väärtuste ümbertöötamine ja uute loomine üksikute isikute ja kollektiivide poolt, ühe sõnaga *création*, loomine, loovustöö.

Kultuurilise edenemise protsessi teise osa, iseseisva loomise võimalikkust seletavad antropo-teleoloogilise kooli poolehoidjad järgmiselt. Üksik individuum ei ole ilmale sündides mitte ainult valge leht, *tabula rasa*, mille ümbrus oma tahtmise järele võib täis kirjutada. Ei, inimene toob enesega kaasa pärivuse teel saadud psüühilised omadused, kalduvused, mis tema pärastises elus täielikumalt välja arenevad ja ühel või teisel kujul avalduvad inimese tegevuses, iseloomus, tunnetes, mõistuses j.n.e. Sellepärast võtab iga isik ümbruse mõjusid omal viisil vastu ja töötab nad oma psüühika kohaselt ümber. Selles avaldub inimese loovuse üks külg. Teine tähtis asjaolu, mil kultuurilise elu arenemisel suur tähtsus, on see, et üksik isik võimetu on ümbruse kultuurilist sisu täielikult endasse vastu võtma. Üksikul isikul on võimalus ainult ühe väikese ümbruse osaga otsekohe kokku puutuda, nii et väga palju isikule teadmatuks ja tundmatuks jääb ja oma mõju isiku pääle ei ulata laotama. Sellepärast on ka sel mõjul, mis kultuuriline ümbrus isikute pääle avaldab, nii mõõtmata mitmekesised tagajärjed. Iga üksik isik teotseb oma väikeses ümbruses, teda ümbritseb isesugune väikene piiratud maailm, mis terve hingeelu pääle oma pitseri vajutab. Sel lähemal ümbrusel on määratu suur tähtsus üksiku isiku iseloomu väljaarenemise ja tema edaspidise tegevuse sihi ja laadi äramääramise kohta. Peab aga tähendama, et uuemal ajal tähendatud lähema ümbruse mõju järjekindlalt kahaneb ja üksik isik paratamatult mitmesuguste kaugemate kultuuriliste mõjude ristsugutus-

tele peab alistuma. — Selle lühikese sotsioloogilise sissejuhatuse järele võime otsekohelemale teemi käsitlemisele asuda. Meie nägime, ühiskond on süsteem, koosseisev üksikutest isikutest, kes üksteisega psüühilise kontakti läbi seotud ja paljudeks eri rühmitusteks jaguneb. Ja üks niisugune ühiskonna liitosa on ka üliõpilaskond, mida teistest rühmitustest eraldavad temale omased konkreetsed individuaalsed iseäraldused.

Üliõpilaskond on klassidest ja seisustest väljaspool seisva isearalise rühmkonna, intelligenti üks osa, ta on nagu ütelda armastatakse, valmiv intelligents. Kui me tahaksime selle definitsiooni põhjal üliõpilaskonna kohta mingi aprioorilist kirjeldust anda, siis võiks umbes järgmist ütelda. Et üliõpilaskonda kuuluvad isikud alles oma arenemise aastaid üle elavad, alles teadmisi koguvad ja tulevasele tegevusele valmistuvad, siis ei võiks üliõpilaskonnal, kui reaalsel kultuuri teguril, ühiskonnas kuigi suurt tähtsust olla. Mis võib iseseisvat luua poolvalminud isik, kes veel pole jõudnud omandada kindlaid vaateid ühiskondlikuis küsimusis, ja alles oma isiku kasvatamise kallal tööd teeb? Niisugustel isikutel ei tohiks kultuuri elus otsustavat reaalist tähtsust olla. Tegelikult kultuuri-tööst võtku osa ainult hingeliselt ja vaimliselt väljakujunenud isikud, kel juba olemas ühiskondlikuks tööks tarvilikud teoreetilised põhjused ja praktilised kogemused. Üliõpilaskond kui alles valmiv, ette valmistuv, õppiv ühiskonna osa, seisku eemal praktilise elu ülesannete lahendamisest, ärgu võtku enda pääle ülesandeid, mis talle üle jõu on. Aitab juba sellest, et üliõpilaskond on ühiskonna konkreetne tuleviku lootus, allikas, millest ühiskond endale uut jõudu juure ammutab, see fone, mille abil kaetakse ühiskonna vananemine ja kulumine, tema amortiseerimise protsent. Üliõpilaskond olgu ühiskonna potentsiaalse energia tagavara, ta olgu potentsiaalseks jõuks, mis ainult osakaupa kineetiliseks teguriks moondu, kuid ta ärgu esinegu iseseisvana reaalsena tegurina, mis ühiskondliku elu keerdulesannete teostamisest loovas tegevuses osa võtaks.

Nii võiksimme meie nõuda apriooriliste harutuste põhjal. Tööpoolest näeme aga, et üliõpilaskond mitmel pool kaugeltki niisuguse passiivse päälvaataja osaga ei lepi, vaid püüab avaldada aktiivist tegevust, mis mõnigi kord kaunis laialised piirid omandab ja ühiskonna kultuurielus nähtavale kohale nihkub. Kõige selgejoonelisemalt võime seda nähtust Vene kultuurielus tähele panna. Vene üliõpilane on 60. aastatest saadik Vene poliitilises ja kultuurilises elu niivõrd nähtaval kohal seisnud, et mõned pessimistlikumad vaatlejad Vene kultuuri kui „vaimlist pädokraatiat“, poisikeste va-

litsust, iseloomustavad. Samuti on üliõpilased ka Soome ja teiste väikerahvuste kultuuri elus tähtsat osa etendanud, ja mis Eestisse puutub, siis võib ka siin analoogilisi nähtusi tähele panna. Noor-Eesti liikumisel on Eesti vaimse kultuuri edenemise pääle viimase tosina aasta jooksul põhjanev ja otsust andev tähtsus olnud. See liikumine on oma pinnapoolsuse ja pääliskaudsuse pääle vaata-mata jõudnud selle aja jooksul meie kirjanduse, kunsti ilmale hoopis uuē ilme anda ja teda ülepääsemata kuristikuga eelmisest ajajärgust eraldada. Kuid ometi oli B. Lindel õigus, kui ta kord Ül. Lehes kinnitas: „Ilma liialduseta võime öelda, et kogu see töö, mis N.-E. oma 10-aastase tegevuse kestes alata on suutnud, pääasjalikult Eesti üliõpilaskonna õlgadel on lasunud“.

Millega seletada ülemaltoodud nähtusi? Kas sellega, et nime-tatud maades üleüldine madal kultuuriline tasapind noori algavaid jõudusid võimaldab ühiskondlikus tegevuses nähtavale seisukohale pääsma? Või on siin veel isesuguste teiste põhjustega tegemist? Ei või salata, et madal kultuuriline tasapind teatud ühiskonna vähem arenenud liigete avalikku tegevust igapidi hõlbustab. Väljamaa suuremates kultuuri riikides oleks võimata see nähtus, et teatud rühmkond üliõpilasi poliitilist ajalehte toimetab, mille mõju mitte just kõige tühisem ei ole. Meil Eestis ei ole selles aga midagi iseäralikku, sest meie madala kultuurilise tasapinna juures on hulle-madki kurioosumid võimalikud. Arenenud kultuuri riikides oleks üliõpilaskonnal väga raske kauemaks ajaks kõige poliitiliste huvide keskpunktiks saada. Venemaal sündis see aga mõne aasta eest suurte üliõpilaste rahutuste ajal nagu iseenesest, sest siin oli üli-õpilaskond terve seltskonna rahulolematuse tunde ja võimetu pro- testi kõige paremaks kehatuseks. Kuid see asjaolu juhatab meid juba ühe teise nähtuse juure. Nimetatud üliõpilasrahutuste ajal võisime sagedasti ajalehtedest ütlusi leida nagu järgmised: üli-õpilaskond on ühiskonna südametunnistus, ühiskonna poliitilise mee-leolu baromeeter. Ja igauks tunneb, et nende sõnadega üli-õpilaskonna hingelaad trehvavalt on ära tähendatud. Seisab ju üliõpilaskond koos noortest valmivatest individuumitest, kelle herku õiglustunnet ja julget protestivaimu kurvad elukogemused veel ei ole suutnud nüriks teha või lümmatada. Üliõpilane omab veel küllaldaval määral seda nooruse idealismi, mis karedale ja viletsale tõelikkusele oma puhta ja üleva ideaali vastu seab ja tõelikkust selle ideaali seisukohalt hindab. Karmid kogemused ei ole veel jõudnud noorte hinges juurteni hävitada seda iseteadvat heroismi, mis üliõpilast sunnib teda ümbritsevate ebaoludega võitlusse astuma, ka siis kui paratamatu kaotus päevaselgelt ette on näha. Kõik ühiskondliku elu ebakohad, poliitiliste ja majandusliste olude varju-

küljed äratavad noores jõuküllases individuumis paratamatult oppositsiooni vaimu, hergutavad tema võitluse himu ja kihutavad teda ennast salgavale võitlusele. Üliõpilane, kelle hinges nooruse vaimustuse tulele järgnevad opportunistlikud kalduvused veel võidule ei ole pääsenud, üliõpilane lihtsalt ei saa muud, kui peab — võib olla oma isikliku elu kahjuks ja hävitamiseks — edu takistavate jõududega võitlusse astuma, sest vastasel korral kaotaks ta oma elu mõtte ja sisu. Tal on lihtsalt orgaaniliselt võimata elutargemate inimeste eeskuju järel käia ja ükskõikse hoolimattusega kõige vastikumaid elunähtusi vastu võtta, isegi siis, kui ta teab, et tema võitlus jõutumaks protestiks jääb ja asjade seisukorda ei suuda muuta. Kuid harilikult usub noor inimene, et ta tegevus ilma tagajärgedeta ei jää, sest nooruses ollakse ikka kõige suuremad ilmaparandajad. Ainult aega mööda kaotab inimene selle elustava usu, mis üheks tähtsamaks kultuurilise võitluse teguriks on ja võib isegi niisuguse äärmise pessimismini jõuda, mis näit. prof. Baudouin de Courtenay sõnades kogutöös „Отечество“ kõige akuutsema avalduse leidnud: „Kui ma kergemeelne olin ja — oh häda! — ka enam noor polnud, andusin ma mõtteta unistustele ja tühistele ettevõtetele. Naiivsele lapsele elatanud eas paistsid ahalatest vabanenud orjade veiderdused tõsiste püüetena vabadusele ja õiguslikkusele“. Kuid lõpuks jõudnud professor siiski arusaamisele, et seltskondlik tegevus täitsa tarbetu ajaraiskamine olla: „Las' kahejalgsed närvivad ja hävitavad üksteist vastastikku. Sina aga hoiu kõrvale ja püüa kõige juurtega enesest välja kiskuda „ühiskondliku solidaarsuse tunne“. Niisugune äärmine pettumus on — õnneks! — üliõpilase psühholoogiale täitsa võõras nähtus, või õigem ütelda on selle psühholoogiale otsekohene vastand. Mõlemad esitatud vaated ühiskondliku kultuuritegevuse pääle moodustavad need äärmused, mille vahel kultuuritöö tähtsusest, tarvilikkusest ja võimalikkusest arusaamine üleüldse võib liikuda.

Teadagi ei avaldu üliõpilaskonna hingeline, vaimline herkus mitte ainuüksi poliitikas, vaid ka igal teisel kultuuri elu alal. Oma vabama vaimulaadi tõttu andub üliõpilane kergemini uutele mõjudele kirjanduses ja kunstiski ja aitab suuresti kaasa nende võidule pääsmiseks. Sellepärast leiavad uued ideed ikka üliõpilaskonnas oma kasvamiseks kohase pinna. Nii juhtub sagedasti, et uuele vastuvõtlikum, iseseisvalt mõtleja õppiv noorsugu uute kultuuriväärtuste edasikandjaks ja laiali laotajaks saab, kuna võrdlemisi arenenud, kuid oma mõtlemises ja aatlemises kivistunud vanem haritud põlv moonduv kultuuri edukäiku takistavaks teguriks. Sest kultuuri elus ei ole mitte omandatud teadmiste kogu nii tähtis, kui vaba ja iseseisev aatlemise laad. Ja selle poolest on noorsugu

alati eesõigustatud seisukorras, kuid teadagi ainult seevõrra, kui see puutub uute võõrsil loodud väärtuste omandamisse ja edasi kandmisse, kuna nende väärtuste loomine pääasjalikult ikkagi arenemata isikute kanda jääb. Näitusena võiks ette tuua Vene kultuurielu arenemist viimase aastasaja jooksul. Siin on ikka õppiv noorsugu selle arenemise eesotsas seisnud. See on aga ainult sellepärast võimalik olnud, et Vene intelligentlik ideoloogia Lääne-Euroopa vaimseid voolusid kajastas, kuna Vene intelligentlik iseseisev mõtlemine senniajanigi veel midagi silmapaistvat ei suuda pakkuda. Tervet Vene intelligentsi arenemise lugu võib Lääne-Euroopa ühiskondlike mõtlejate nimedega ära tähendada: Hegel, Schelling, Fourier, Darwin, Huxley, Buckle, Marx, Haeckel, Mach, Avenarius, Bergson . . . Ei ole sellepärast ime, kui Vene publitsistikas valitseva vaimse pädokraatia üle kaebeid tõstetakse.

Samuti seletub ka Noor-Eesti liikumine, millele mõned noored üliõpilased aluse panid. See liikumine ei suutnud mitte nii palju iseseisvaid vaimseid väärtusi luua, kui palju meid Lääne-Euroopa kirjanduse ja kunstiga tutvustada ja selle läbi uueks suuremaks kirjanduslikuks tõusuajaks teed valmistada. Ja selle ülesandega võisid isegi noored üliõpilased eeskujulikult toime saada, kuna iseseisva loomise alal nende teenused juba väheväärtuslikumad.

Üliõpilaskonna kultuurilise tegevuse tähtsust teatud ühiskonna kohta ei määra aga mitte ainult selle ühiskonna kultuurilise tasapinna kõrgus või madalus, vaid see oleneb veel ühest teisest asjaolust. Juba eespool tähendasime, et üliõpilaskond ühiskonna südametunnistus on ja et ta ühiskondliku elu muutusi teravamalt kaasa tunneb, kui ükski teine ühiskondlik rühmitus.

Sellepärast võib üliõpilaskond ka kõrgele arenenud maades mõnikord väga tähtsaks poliitiliseks teguriks tõusta siis, kui ühiskondlik elu teravaid kriise üle elab ja ühiskonna reaalsed vahekorrad enam valitsevile poliitilistele ja sotsiaalsetele vormidele ei vasta. Saint Simoni terminoloogiat tarvitades võib niisuguseid ajajärkusi, kus uued tekkinud jõud vanade kivistunud vormide vahelt väljapääsu teed otsivad, kriitilisteks ajajärkudeks nimetada, kuna jälle need ajad, kus üksikute seltskonna kihtide reaalsed vahekorrad ühiskonna poliitilise ja sotsiaalse korraldusega kokkukõlas, orgaaniliste ajajärkude nime võivad kanda. Kriitilistel ajajärkudel, mille näitusena renässansi võrsumise aeg Itaalias ja Prantsuse suure revolutsiooni ajajärk võivad olla, valdab enam arenenud indiviide terav rahulolematuse tunne, mis neid kihutab vana korda lõhkuma ja uusi tähiseid üles seada. Et see rahuldamatuse tunne kõige teravamalt just õppivas noorsoos avaldub, seda näeme väga selgesti Venemaal, kus niisugune kriitiline ajajärk juba vähemalt pool-

sada aastat kestab. Kogu selle aja ei ole Vene õppiv noorsugu rahulikult saanud töötada. Nüüd, kus ammu oodetud Suur Revolutsioon lõpuks kätte jõudnud, on meie kohus meele tuletada, misuguse ennastsalgavusega Vene üliõpilaskond kogu selle aja kõdu-
neva tsarismi vastu töötas: A. Isgojev, kes muidu kartnud ei ole Vene üliõpilastele kõige kibedamaid tõdesid suu sisse ütlemast, peab ka tunnistama, et 1905. aastani Vene üliõpilaskond peaaegu ainus haritud inimestest koosseisev rühm Venemaal oli, kes mitte ainult oma isiklikkude huvide pääle ei mõtelnud, vaid ka terve maa huvide eest võitles. Üliõpilaskond äratas ühiskondlikku mõtet, ta sundis valitsust alati valvel olema, ta tuletas alaliste rahutustega bürokraatlikule valitsusele meele, et sel kunagi korda ei läinud ega või minna tervet maad ära lämmatada. Selles on Vene üliõpilaskonna määratu suured teenused, mis meid sunnivad tema puudusi vabandama. Ja neid puudusi ei ole kahjuks vähe. Alaline närvlik pingulolek, järelejätmata võitlusevalmis seismine ei ole Vene üliõpilaskonnale kunagi kohast võimalust annud tõsiselt teadusega tegemist teha. Tõsise teadusele andumise tingimiseks on rahulik kontsentreeritud meelelaad, objektiivne teoreetiline mõtlemise viis. See puudus aga Vene oludes täitsa. Ja pole ka ime: säääl, kus poliitilise elu ebaolud iga vabama mõtte ja sõna võimataks tegid, kus miljonid inimesed survevalitsuse raudse rusika all pidid lämbuma ja kõrgemais õpeasutustes seesama raudne rusikas valitses, oli ükskõikne poliitikast kõrvalehoidmine erapooletu teaduse hääks egoistliku karjerismi tunnismärgiks. See poliitilise elu pingulolek ja närvilikkus on Vene teaduse vaba edenemisele senni kõige suurem takistaja olnud. Tahaksime loota, et praeguse vabama ajajärgu algus ka Vene üliõpilaskonna vabastab sennisest koormavast kohustusest ikka vahetpidamata oma nõrga jõuga poliitilise surumise vastu valvel olla. Selle läbi võiks Vene üliõpilaskonna teaduslik tasapind, mis senni tema poliitilise herkusega loomulikult sammu ei suutnud pidada, tarvilikule kõrgusele tõusta.

Aktiivsel poliitilisel tegevusel on üliõpilaskonna kohta veel teisigi eitavaid tagajärgi.

See killustab üliõpilaskonna poliitiliste vaadete järele mitmeks eri rühmaks, mis üksteise vastu äärmist sallimattust üles näitavad, ka edendab see fanaatilist partei dogmatismi ja kitsarinnalist kõrkust. Kui inimene ikka valmis peab olema oma vaadete eest kas või surma minema, siis ei saa ta muud, kui hakkab oma vaadeteid ainuõigeteks tunnistama ja heidab eemale iga relatiivsuse, suhtelise mõõdupuu. Ta ei taha oma kalliks läinud tõekspidamisi enam kriitilise mõtlemise proovitulule heita, vaid hakkab neisse dogmaatiliselt uskuma. Iseenesest mõista ei hõlbuta niisugune

emotsjonaalne dogmatism erapooletut mõtlemisviisi, mille omandamine ometi üliõpilasaja üks pääülesanne peaks olema.

Üleüldse peaks iga isik oma kultuurilisest ümbrusest nii palju endasse vastu võtma, endasse imema, kui vähegi võimalik. Mida rohkem kultuuri väärtusi inimese päale mõju avaldavad, seda rikkam on ta mõtteilm, seda laiem ta vaimne silmapiir. Sellepärast on kahjulik juba noortes aastates pimesi ühe või teise ideoloogia teenistusse anduda. See takistab inimest laiade silmadega ilma vaatamast ja säält võimalikult palju omandamast, see tekitab inimeses terve rea põhjendamatuid eelarvamisi ümbritseva elu äärmiselt keeruliste nähtuste kohta, see teeb objektiivse teoreetilise teadusliku vaatlemise peaaegu täitsa võimataks.

Kõik nimetatud ebakohad tulevad ka praegu Vene üliõpilaskonnas teravalt nähtavale. Näituseks võitlevad Peetrilinna ülikoolis kaks peaaegu ühetugevat voolu — kadetid ja sotsialdemokraadid. Sel võitlusel on äärmiselt terav iseloom, ja kummagi ideoloogia edustajad ei kohku tagasi teiste päale kõige raskemaid süüdistusi veeretamast, kuni isamaa äraandmiseni ja provokatsjoonini. Arusaadav, et niisugustes oludes vastaste mõtetest õieti arusaamisest ja tema seisukoha õieti hindamisest juttu ei või olla.

Poliitilisest tegevusest aktiivne osavõtmine toob enesega veel ühe soovimatu tagajärje kaasa. Inimese jõud põlevad selles võitluses liig ruttu ära, enne kui nad täielikult välja areneda jõuavad. Sellepärast võib tähelepanna, et ülikooli pingilt lahkudes endised agarad tegelased ükskõiksusse langevad ja enam ei suuda ühiskonna kasuks loovalt teotseda. Osalt sellest tuleb Vene intelligentsi teguvõimetus ja vähene loov töö.

Kõigi nende puuduste päale vaatamata peab Vene üliõpilastüüpusi, keda kriitiliste ajajärkude üliõpilase kõige paremaks edustajaks võib lugeda, väga kõrgelt hindama. Kusagil ei tunne üliõpilaskond nii teravalt oma kohustusi ühiskonna vastu, kui Venemaal, kusagil ei ole üliõpilane nii vähe oma isikliku mina küljes kinni, kusagil ei ole ta nii vaba egoistlikust karjerismist. Just need omadused teevadki Vene üliõpilase heroistliku kuju nii meeldivaks, veetlevaks, külgetõmbavaks ja sunnivad meid aukartusele. On teada, missuguse aukartliku imestusega väljamaa meesüliõpilased väljamaal õppijaid Vene kursistkaid vaatlevad, kursistkaid, kes ööd läbi poliitiliste või ühiskondlikkude küsimuste üle võivad vaielda ja sellest unistavad, et aga kodumaale tagasi saada ja oma jõud rühvateenistusse anda. Ei ole siis ka ime, et Saksa ja Prantsusmaal kaebusi kuulub — Vene kursistkad eksitada sealsed meesüliõpilased ära, viimased pidada Vene sasipäid kodustest Gretchenitest paremaks ja astuda nendega sagedasti isegi abiellu.

Vene üliõpilaskonda tähele pannes õppisime meie tundma, missuguseks kujuneb üliõpilaskond suurtel kriitilistel ajajärkudel. Ühiskond kõige päält, oma isik seisku tagapinnal!

Orgaanilistel ajajärkudel omandab aga üliõpilaskonna psüholoogia hoopis teistsuguse ilme. Siis ei ole tarvet üliõpilase poliitilise tegevuse järele, poliitiline ja ühiskondlik elu liigub kindlaks kujunenud vormide piirides, mis ühiskonna suuremat osa rahuldavad. Ei ole vaja vaimustuse paroksüsme, heroistlikka tunnetepuhanguid. Siis koondub üliõpilaskonna tegevus oma loomulikkude ülesannete ümber. Üliõpilane teeb hoolega ja järjekindlalt teaduslikku tööd, sel alal suuri tagajärgi saavutades, õpib palju ja tagajärjekalt. Vaba aja pühendab ta oma isiku arendamisele ja täiendamisele, ajab sporti, maitseb oma organisatsiooni piirides või sellest väljaspool elumõnuseid. Suvised vaheajad tarvitab ta aga pääasjalikult selleks, et ümber matkates oma kodumaaga tuttavamaks saada. Sel üliõpilaselul pole sarnast omapärasest ilmet, kui kriitilistel ajajärkudel, tal puudub elustav ja vaimustav heroism, ta on igapäine, proosalik ja burshuaaslik. Poliitikaga teeb üliõpilane niisugusel ajal vähe tegemist, seda enam mõtleb ta aga oma tulevase karjääri pääle ja juhib selles mõttes oma tegevust. Niisugune on üliõpilaskond praegu vanemates kultuuri riikides, Prantsusmaal, Saksamaal, Inglismaal. Peab tunnistama et niisugusel üliõpilaskonna tüübil, nägiliku egoistliku burshuaaslikkuse pääle vaatamata, mille vastu Vene üliõpilased kõige suuremat vastikust tunnevad, et ka sel tüübil oma kõrgeväärtuslikud positiivsed omadused ei puudu. Lääne-Euroopa üliõpilane ei mängi küll ühiskonnas kuigi suurt osa, kuid selle eest valmistub ta põhjalikult edaspidisele tegevusele. Ta ei raiska oma jõudusid ilmaaegu, ei pilla neid närvilikus heitlemises, vaid kasvatab omi võimeid sihikindlas metoodilises töös. Ta ei ole küll seltskonna tegelane, kes oma isikut ei karda ühiskonnale ohvriks toomast, kuid temast tuleb pärast mees, kes nii teoreetilises aatlemises kui ka praktilise elu ülesannete lahendamisel palju rohkem kultuuri väärtusi loob kui Vene intelligent, kes oma jõud juba nooruseaastates hoolimatult peab ära pillama.

Kui me lõpuks Eesti üliõpilaskonna pääle lühikese pilgu heidame, siis näeme, et Eesti üliõpilaskonnas ühte kindlat tüüpi ei leidu. Meie kultuuritegelaste hõreduse tõttu on Eesti üliõpilane juba algusest pääle sunnitud olnud avaliku elu aladel teotsema. Kuid tema tegevus liikus meie olude iseäralduste tõttu pääasjalikult kultuurilise eneseavalduse piirides, kuna ta üleüldisele poliitikale senniajani pääle väheste erandite võöraks on jäänud. Üliõpilane on meil pidanud rahvaalgustaja mitmekesisid kohuseid täitma. Ta edendab karskust, kirjastab kalendrid, korjab vanavara,

on pidudel korraldajaks ja paneb ise rahvuslikkudel otstarvetel pidusid toime. Ta kirjastab raamatuid, populariseerib teadust, asutab raamatukogusid ja aitab üldse igalpool seltskonnategelaste ridades tühje aukusid täita. Ta toimetab isegi ajalehti ja ajakirju ja viib Noor-Eesti liikumise näol meie kirjanduslikkudes ja kunstilistes mõistetes terve revolutsiooni läbi. Nii on Eesti üliõpilane meie alles lühikese kultuurielu kestes igas avalikus ettevõttes jõudmööda kaasa tõmmanud ja kvantitatiivselt oma jõudusid tublisti ühiskonna hääks kasutanud. Sellest hoolimata tundub aga siiski, et selle töö kvalitatiivsed resultaadid tühisevõitu on, iseäranis siis kui Noor-Eesti liikumise, mil ju puhas üliõpilaslik ilme puudub, välja arvame. Tundub, nagu oleks tööd tehtud juhtumisi ja kogemata, ilma kindla korrata ja kavata, rohkem ajutise õhina ja silmapilgu tarvete mõjul, kui alatise sisemise tungi sunnil. Pahatihti on üliõpilaste seltskondlik tegevus püsinud mingi seltskondliku käsitöö või musttöö pinnal, mis küll iseenesest tarvilik, kuid siiski mitte üliõpilaste õlgadel üleliigse koormana ei peaks lasuma. Sagedasti on asi ka nii kujunenud, et mõned hergumad isikud ühiskondlikkude huvide teenistusse kogu oma jõu panid, kuna kaugelt suurem hulk loiuks ja ükskõikseks päältvaatajaks jäi ja ainult juhtumisi ühteteist seltskonna huvides korda saatis. Päälegi on meil organisatsiooni olemas, kes sihilikult püüavad kultiverida rahvast kõrgemal seisvat aristokraatiat, kes püüavad mingi kunstliku vaheseinaga end eraldada sellest pinnast, milles nad võrsunud, kes sellepärast suuremaid kalduvusi ei avalda rahvaga käsikäes käimiseks, ja ainult juhtumisi ülevalt alla vaadates „Eesti rahva hääks“ mõnda tühisema tähtsusega ettevõtet on toetanud.

Kõigil neil põhjustel tuleb õigus anda sellele erapooletule kõrvaltvaatajale kes Soome „Ylioppilaslehtis“ otsusele jõudis, et Eesti mitte väikearvulisel akadeemilisel ollusel Eesti rahva hariduspüüdeis seda tähendust pole, mis tal peaks olema. Jah, tõesti, üliõpilane on senni liig loid ja inert olnud ja seda mitte ainult hariduspüüdeis, nagu seda Soome Üliõpilaste Lehes ette heidetakse, vaid ka oma organisatsioonide sisemise tegevuse korraldamisel, rääkimata juba aktiivliselt osavõtmisest üldise poliitika ajal. Eesti üliõpilase loidus ja ükskõiksus ümbritseva elu põlevate küsimuste kohta on äärmiseks vastandiks Vene üliõpilaskonna kirjavale ja põnevale tegevusele. Sääli põlevad jõud loitval sisemisel tulel, siin hääbub vilkuv tuluke, ilma et palju valgust ja sooja annaks. Viimasel ajal on hääli kuulunud, mis meie üliõpilasele soovivad hoiduda aktiivsest seltskondlikust tegevusest ja oma võimed pühendada organisatsiooni sisemisele elule. Ka minu arvates oleks see lähemas või kaugemas tulevikus lahendamates oludes õige tee nende otsekoheste eesmärkide

saavutamiseks, mis üliõpilaskonnale tuleb seada. Sest olgu kudas on, kuid harilikkudes rahulikkudes oludes on üliõpilaskonna otsekohene ja esimene pääülesanne ikkagi ettevalmistamine tulevaseks tegevuseks, aga mitte iseseisev kultuuritöö. Häa seegi, kui meie üliõpilasorganisatsioonid edaspidi suudaksid kasvatada ühiskonnale kasulikku liikmeid, kes pärast ülikooli lõpetamist kultuuriväärtuste loomisest võiksid aktiivselt osa võtta ja võimeid omaksid nii teoreetiliste kui ka praktiliste ülesannete teostamiseks.

Päärõhku tuleks selle juures panna just seltskondlise tegevuse vastu valmistamisele. Sest iga haritud inimene liigub ja elab seltskonnas ja on tahes või tahtmata sunnitud oma seisukohast neid ülesandeid ära otsustama, mis talle ümbrus ette seab. Kuid ei tohi leppida passiivse osaga, ta peab ka püüdma aktiivselt oma ümbruse päale mõjuda. Selleks on vaja, et ta oma kultuurilist ümbrust läbi la läbi tunneks ja et ta ka omaks tarviliku teoreetilise ettevalmistuse ja praktilise vilumise. Sellekohase ettevalmistuse peab tulevasele tegelasele organisatsioon andma. Organisatsioonid kasvatagu ühiskonnale väärtuslikka inimesi, arenenud sotsiaalsete instinktidega tegelasi, kes läbiimbnud hergu kohusetundega oma kultuurilise ümbruse vastu. Töö oma organisatsioonis on niisuguseks jõudude ettevalmistamiseks kõige kohasem. Organisatsiooni sisemine tegevus, eks ole see ju ka seltskondlik, isikute vahel aset leiduv tegevus, olgugi *en miniature*. Referaadid inimest kasvatavate poliitiliste ja teaduslike ilmavaateliste küsimuste üle, esteetilise hariduse omandamine, oma rahva kultuuri sugemete, ajaloo ja keele tundma õppimine seisku esimesel kohal, arendagu mõtlemist, andku teadmisi, kasvatagu kõneosavust. Organisatsiooni asutuste juhatamine andku praktilist vilumist seltsi tegevuseks üldse, seltsimeheline läbikäimine aidaku isikut kasvatada. Ainult siis, kui need kõige tarvilikumad teadmised, oskused ja võimed omandatud, võiks noor haritlane oma tegevuse piirisid laiendada. Osalt oleks see juba üliõpilasaastateski soovitav, sest üksik organisatsioon on ikkagi liig kitsas ring isikule, kes laiemale tegevusväljale igatseb pääseda. Ei pea unustama, et Eesti üliõpilane sagesti mitte 17-18 aastane poisikene ei ole, vaid 25-30 aastane mees, kel juba teatud minevik seltsi tegevuses seljataga. Ka ei jaks teotsemine kitsas väikeses organisatsioonis meie orgaanilisi sidemeid kogu ühiskonnaga niivõrra tuntavaks teha, et me selle kultuurilise ümbruse, eestkätt meie rahvuse, lahutamata liitosaks muutuksime ja sellele kaduma ei võiks minna. Sellepärast peaks juba üliõpilaspõlves asuma laiapiirilisele ühiskondlikule tegevusele.

Kuid see tegevus ei tohiks milgi tingimisel muutuda seltskondlikuks käsitööks, mida tehakse ainult välise kohustunde, ei mitte sisemise

orgaanilise vajaduse tõttu. See tegevus koondugu niisugusile aladele, mis üliõpilase üldise tegevusega kokkukõlas, näit. haridustegevus või kodumaa igakülgse tundmaõppimise alale, see ärgu kurnaku üleliiga üliõpilase jõudusid ja ärgu viigu teda eemale harilikust otsekohesest tööst. See tegevus tekitab armastust ja huvi ühiskondlike ülesannete vastu, kuid ärgu saagu selle juures enneaegse tüdimuse allikaks.

Lõppeks tähendaksin veel ühe ülesande pääle, mis üliõpilasorganisatsioonidel loomulikult ühena tähtsamana murena peab olema, nimelt nende organiseeriva ülesande pääle. Üliõpilased ei peaks mitte ainult oma õppimise ajal kompakt massi sünnitama. Ka pääle õppimise lõpetamist jäägu seltsimehed ja kaasvõitlejad üksteisega lähedasse ühendusse. Sellepärast on just organisatsioonide vilistlaskogudel intelligentsi organiseerimise kohta suur tähtsus, millest senni kahjuks veel nõrgalt aru saadakse. Vilistlaskogud peaksid meie intelligentsi organiseerivana tegurina rohkem aktiveeti üles näitama, nad peaksid ühendama kõik jõud, kes kord üliõpilasorganisatsiooni kitsastes piirides seltskondlike tegevusele valmistusid, kindlaks korralduseks, et ühiskonna kultuurielu sihikindlate süstemaatiliste jõupingutuste teel edendada ja kindlasti piiritletud rühmitustena kultuuriasutuste toetamisest, kultuuriväärtuste loomisest osa võtta, nagu see õige intelligentsi kohus. See tooks rohkem selgust meie vaimlisse ellu ja hõlbutaks meid märksa meie kultuuriliste ideaalide taotlemisel.

Ma olen oma ülesandega lõpule jõudnud. Objektiivsel erapooletul vaatlusel, — erapooletul teadagi ainult seevõrra, kui palju suudab erapooletu olla inimene, kes ise üliõpilaskonda kuulub ja selle eluliste küsimuste kohta omab teatud keeldumised ja pooldumised, sümpaatiad ja antipaatiad, erapooletul ja objektiivsel vaatlusel püüdsin ma kujutada kahte üliõpilastüüpi, millest mõlemad paratamatult juurduvad ümbritseva poliitilise ja ühiskondlise elu tingimistes, oma ümbruse loomulikud paratamatud kajastused on. Meie nägime, et kriitilistel ajajärkudel üliõpilane temale omase tundelikkuse ja herkusega kõiki poliitilise elu peripeetiaid kaasa elab ja nende pääle võib olla tugevamini reageerib, kui ükski teine ühiskondlik rühmitus, kuna ta orgaanilistel ajajärkudel rohkem süveneb oma otsekohesse ülesandesse — valmistamise tulevaks teoreetiliseks teaduslikuks ja praktiliseks tegevuseks. Meie nägime ka, et teatud maa kultuurilise tasapinna madalus üliõpilaskonna ühiskondliku tegevuse tähtsust ja selle intensiteeti tõstab ja nõuab.

Missugused järeldused võiksime teha eelolevast selle ettekande algusel ülesseatud küsimuste otsustamiseks? Meil on praegu käes kõige suurem Eesti elu kriitiline ajajärk. Sest praegu ei seisa meil asi mitte selles, et ühiskonna reaaliste jõudude ja kivis-

tunud vananenud poliitiliste vormide vahel kokkukõla puudub, ei, praegu on asi veel tõsisem, ülesanded veel suuremad. Sest vanad asutused, vanad ühiskondliku elu vormid on põrmu varisenud ja nüüd peame meie ise nende asemele uued vormid looma. Ja häda meile, kui meie selle ülesandega valmis ei saa? See võiks meie rahvusliku enesemääramise asja kümneteks, võib olla sadadeks aastateks halvata. Sellepärast oleme meie kohustatud kõik jõud mobiliseerima uue Eesti kodu loomiseks, kõik meie nõrgad ja vähese ühiskondliku ettevalmistusega haritud jõud. Meie peame lõpuni maha raputama sennised arusaamised, sennise inertsuse ja sagedasti pääta, sihita, tuuleta elamise ja ühepäeva poliitika. Meil peab julgust jätkuma meie soovide kohast poliitilist korraldust kategooriliselt nõuda ja, kui vaja, nende soovide teostamise hääks võitlusse astuda. Et see ülesanne mitmeti meie vanemile tegelelasele vahest üle jõu käib, on psühholoogiliselt täitsa arusaadav. Raske on inimestel, kes harjunud elu aja tigusammul kartlikult ja äärmise ettevaatusega edasi rühkima ja mitmesuguste muutlikkude tuulte vahel looma, raske on niisugusil tegelelasi sennistest sissekasvanud harjumustest lahkuda ja üle öö uuesti sündida. Sest vana Aadam on neil liig sügavasti veres. Kuid meie nooremad tegelesed ja meie ärkav valmiv intelligents! Kas peaksime meie laskma endile kunagi samasugust etteheidet teha, kas meil tõesti jõudu ja julgust ei jatku praeguste olude kohaselt vabalt ja julgelt teotseda? Ei, nii ei tohiks see olla, praegusel ajal peame meie olema niisuguseks seltskonna südametunnistuseks, nagu seda Vene üliõpilaskond aastakümned olnud, meie peame kehastama uut tõusvat vabade kodanikkude põlve, kes oskab nõuda ja oma nõudmisi kaitsta, kuid kes omab ka küllaldasel määral poliitilist küpsust praegusest silmapilgust arusaamiseks, küllaldasel määral ühiskondlikku kohustunnet, et kõik oma jõud rakendada ühiskonna teenistusse. Meil seisku Vene üliõpilaskond hiilgava eeskujuna silme ees. Õppigem temalt, et meie mitte ainult ei pea, vaid et meie ka teisiti ei saa, kui peame viibimata oma rahva sekka minema agiteerima, organiseerima ja kõiki seltskondlikka kohusi täitma, mis praegu aeg meile esitab.

Seltsimehed ja kaasvõitlejad! Tööd on palju, kuid vähe tegijaid ja viivitada ei tohi meie silmapilkugi. Varsi lähenevad Asutava Kogu valimised. Selleks ajaks peab meie rahvas kõigi oma eluliste vajaduste kohta selgusele jõudma, oma poliitilised, ühiskondlikud ja majanduslikud nõudmised kindlasti formuleerima. Meie peame ka senni looma mingisuguse ajutise korralduse, mis põhjusseaduste väljatöötamiseni meie maa ja rahva elulisi tarbeid suudaks täita. Seda on meil seda kiiremini vaja, et lõunast lähenev

väline hädaoht meid mitte korraldamatuna, organiseerimatuna ei tohi tabada.

Äärmiselt tõsine on praegune simapilk, sellepärast ei tohi, ei või ükski meist üliõpilastest ükskõikseks päältvaatajaks jääda, salajasest kartusest võimaliku kontrrevolutsiooni ees või mõnel muul häbistamisevääril põhjusel. Ja ma oleksin õnnelik, kui meie seas ühtegi niisugust ühiskondlikult alaväärtuslikku isikut ei leiduks, kui igaüks meist juba oma sisemise tungi mõjul muud ei saaks, kui kõike jõudusid kokku võttes töötada meie tulevase Eesti, kõige laiemail demokraatilisil alusil seisva autonoomilise Eesti hääks, kui igaüks tulevikus oma järeltulijatele täielikult võiks vastust anda oma tegevuse eest praegusel vastutusrikkail päivil, kui ta võiks otsekoheselt ja punastamata kätt südame pääle pannes tunnista: *feci quod potui, faciant meliora potentes*, mina tegin mis minu võimuses seisis, kes rohkem võib, tehku paremini. Ja see oleks kõik, mis me Eesti üliõpilaskonnalt sooviksime praegusel tõsisel tunnil.

P. Treiberg.

Esimene Eesti üliõpilaste kongress

Tartus, 25.—27. märtsil 1917.

Kongress algab 25. märtsil kell 12 päeval Aleksandri gümnaasiumi turnisaalis. Osavõtjaid on ruumikas saal pea täis, nende hulgas rohkel arvul ka külalisi. Pääle Tartu üliõpilaste on suuremal arvul Peetrilinna üliõpilasi ilmunud, ka Moskvast ei puudu organisatsioonide asemikud.

Kongressi avab Tartu Eesti üliõpilaste organisatsioonide as-kogu ülesandel R. K a n g r o-P o o l üleelatava momendi tähtsust meie rahvale ja üliõpilastele hinnates ja sellest väljakasvavaid käesoleva kongressi ülesandeid lähemalt piirates.

Üliõpilaskond, kes senni olude ja võimaluste kohaselt ainult väikeste jooksvate päevaküsimuste, häätegevate pidude korraldamise ja karskuse aate propageerimise teenistuses seisnud, peab uute vabade aegade vaimus u u e s t i s ü n d i m a ja enese tegevuskavasse võtma ka teisi ühiskonna huvisid. Üliõpilaskonna vaimujõu tagavarad peavad sisemise *renaissance*'i kaudu kujunema suureks aateliiseks kogujõuks, mis vabade päevade koiduaja tegevust kui reguleeriv rahva südametunnistus juhtima kohane oleks. Väline autonoomia jääb surnud väärtuseks, kui rahva parem noorus mitte

ei suuda enestes leida seda stiililist ühtlust, oma pärasuse ilmet, mis autonoomiat kui elav hing kannaks.

Juhatajaks valitaks vil. P. Põld, abideks üliõpilased V. Nano ja J. Seljamaa; kirjatöimetajaks üliõp. A. Luha, asemikudeks üliõp. J. Vilms ja H. Rägo. Juhatama hakkab P. Põld. Kongressi päevakorras on järgmised ülesantud kõned:

H. Piip, Eesti rahvus ja Vene riiklus.

J. Tõnisson, Meie rahvuspoliitilised ideaalid.

P. Põld, Meie hariduslised ideaalid.

H. Visnapuu, Meie sisemistest kohustustest (muudab pärast oma kõne päälkirja: Vastne aeg — vastne vaim).

V. Ernits, Praegune aeg ja meie.

P. Treiberg, Üliõpilaskonna ja ühiskonna vaherkord.

M. Ostrat, Õigusemõistmine autonoomilises Eestis.

Kaaskõneleja A. Bachmann.

J. Vilms, Eesti teaduse tasapind.

V. Ernits, Teadus ja meie.

J. Uluots, Keelte õigus.

Enne päevakorra juure üleminemist teatab sellekohase sooviavalduse pääle J. Tõnisson, kes samal päeval päälinnast tagasi jõudnud, Eestimaa ajutise maakorralduse eelnõu saatusest ja neist läbirääkimistest, mis selleks valitud viieliikmeline komisjioon Ajutise Valitsusega on pidanud. (Eelnõu saatus vahapääl ajalehtede kaudu üleüldiselt tuttavaks saanud.)

Esimesena kõneleb P. Põld, Meie hariduslistest ideaalidest. (Kõne ilmub arvatavasti kasvatusteadlises kuukirjas.) Pääle kõne määratakse lõunavaheaeg. Kell 4. 25 m. algab koosolek uuesti. Juhatab P. Põld.

Kuna kirjatöimetaja asemikuks valitud J. Vilms pikemalt ei saa koosolekutel viibida, valitakse tema asemele üliõp. neiu E. Lekstein.

P. Põllu kõne puhul ei peeta läbirääkimisi.

Kõneleb V. Ernits, Praegune aeg ja meie.

Kõneleja tähendab alguses, et praegune aeg pakub siiski rohkem, kui varemini võis loota, kõigi praegustegi küsimusmärkide pääle vaatamata. Demokraatiline vabariik on faktiliselt juba olemas ja sotsialistliku ühiskonna korra vähemalt osaline maksmapanek läheneb meile märgatava kiirusega.

Siis tõmbab kõneleja paralleeljooni 1905 ja 1917 a. revolutsiooni vahel ja hindab esimese tähtsust viimase seisukohalt.

Pikemalt peatab kõneleja selle juures, kudas revolutsiooni meil vastu võeti. Meil ei näinud pea kusagil suurt vabadusrõõmu, ennem küll mingisugust jahmatust, nagu alati siis, kui nõrk inimene

mingi suurepärase looduse nähtusega kokku põrkab, mis tugevas inimeses jõu ja ihastustunnet äratav.

Edasi puudutab kõneleja poliitika ja kultuura vaherkorda: poliitika on võitlus nende võimaluste pärast, mis kultuura arenemiseks tarvilikud. Niipea, kui poliitika vähegi jõudusid vabaks jätab, peab neid kultuura töö mõttes liikuma panema.

Kõne puhul tekivad pikemad läbirääkimised, mis terve õhupoolse koosoleku täidavad.

J. J a n s — kirjeldab kõnele täienduseks viimasil päivil üle elatud sündmusi. Ei ole nõus, et revolutsioon ootamata tulnud. Refereerib jutuajamist riigivolinik Raamotiga detsembrikuul, mil juba tunda olnud, et midagi peab sündima. R. arvanud, et Duuma ei saa tuttavaid tumedaid jõudusid kõrvalda, vaid seda võiks teha autoriteetlik väejuhataja. Ka mujal on arvamine valitsenud, et Duuma ei saa etteotsa astuda. Duuma on valmis olnud pääle laialisaatmise käsu laiali minema, ainult Kerenski mõjul, kes esimestel silmapilkudel pea diktaatorina on toiminud, on paigale jäädud. Kõneleja peatab pikemalt Tallinna sündmuste juures (koosolijaid lahkub hulgakaupa saalist) ja konstateerib lõpuks, et jõud, mis revolutsiooni kannab, ei ole ühtlane, vastolud tulevad pea. Küsib: kui palju saame meie kaasa mõjuda, et nende jõudude abil, mis revolutsiooni kannavad (töölised), teatavaid sihte kätte saada ja leiab et kontakt nende jõududega puudub.

H. M a d i s s o n.: Kodanlistes ringkondades valitseb vana meeoleu, ollakse harjunud paluma. Minda paluma autonoomiat, kuna Eesti organisatsioonid oma kätte juhtiva osa oleks pidanud võtma. Revolutsiooni puhul tuleb valitsus ise oma kätte võtta ja mitte ootama jääda, kunas antakse. (Kiiduavaldused).

E r n i t s i arvates on õige aeg mööda lastud minna, kolme nädala eest oleks võinud teha, mis nüüd juba hilja.

J a n s seletab, et Tallinnas ootab kubermangu kommissaar maakonna kommissaaride nimetamist keskvalitsuse poolt, kuna õigem oleks neid valida.

P. P õ l d: Inimeste valimisega ei ole veel kõik tehtud, tõuseb ainele küsimus jne. Kui me uut valitsust tunnistame, siis ei saa meie tema vastu minna. Sõjavälja ligiduses peame ettevaatlikumalt otsustama kui mujal. Autonoomiat ei mindud paluma, vaid pandi ette. Teistviisi suurendaks me ainult korralagedust. (Kiiduavaldused.)

M a d i s s o n: Ei taha uue valitsuse autoriteeti rikkuda. Vana valitsus on keskkohas kukutatud, mitte kohtadel. Siin peavad kohalikud jõud appi tulema ja vana võimu esitajad kukutama.

Ei kutsu sellega uue valitsuse vastu, vaid just selle toetamiseks, me võitleme sellega kontr-revolutsiooni vastu.

P. Põld juhib tähelepanemist selle pääle, et meil oma sõjaväge ei ole, kelle pääle toetada võiksim, ei ole korraldajaidki.

J. A. S. imestab vastuvaidluste üle. Et mitte juhulikud isikud ei tuleks võimule, ei peaks mitte kartma ja vähemast tühjaks saanud kohad täitma.

Seljamäe: Tuleviku vaateid üles seades peab otsusele jõudma, kas on revolutsioon olnud või mitte. Kodumaal ollakse veel vana kammitsas kinni. Missugune seaduslik alus võib olla revolutsioonil? Me peame loobuma vanust oludest. Oleme mööda lasknud paraja silmapilgu.

Kodumaa, provints üleüldse, ei olnud kontaktis päälinnaga revolutsiooni esimesil päivil. Anarhia võtaks maad alles siis kui korraldamata jõud tagandaks ametnikud, mitte nimetades uusi.

Bachmann: Mis on kätte saadud? Ainult korrapidamine on rahva kätte läinud.

Meil puuduvad mehed. Päälinnalased heidavad ette, et meie ei teinud kaasa õigel ajal. Heidan ette päälinnalastele, et nad meile liig hilja teatasid revolutsioonist. Selle asemel, et siia sõita, võtab Raamot Soome sekretariaadi oma pääle (kiiduavaldused.) — Raske on tagandada neid ametnikka, kes uuele valitsusele on vannet vandunud. Kas on meil nii palju mehi tagasi tulnud Venemaalt, kes kohad saavad omale võtta? (Kiiduavald.)

N. A. N. soovitab mitte etteheiteid teha, vaid tuleviku tegevuse üle kõnelda. Praegune valitsus ei kinnitanud autonoomiat, selle vastu olles. Meie peame nüüd ise korralduste juure asuma. Paneme uuendused ette ja kui valitsus neid ei kinnita, siis ei ole ta see valitsus, milleks end kuulutab.

Loosi ja Madissoni arvates ei ole revolutsioon veel mööda. Viimane juhib selle pääle tähelepanemist, et veel ei ole hilja vanu ametnikka kõrvaldada. Ainelisi takistusi ei ole, jäävad vanad palgad. Mitte üksikud isikud ei ole tähtsad, vaid süsteem. Eduerakonnalt ei või otsustavaid samme oodata, üliõpilased peavad etteotsa astuma. Tähtis on võidelda.

P. Põld: Senni on tehtud mis on võidud. Kandidaate ettepanemise teed käiakse, ehk neid küll kerge leida ei ole. Peab tunne olema, et selja-tagune on tihe. Tegijaid on vähe, enam rääkijaid. Muulastega on läbi räägitud, tekkib muulaste liit. Eduerakonda kui niisugust ei ole olemas, tuleb just organiseerida uut poliitilist erakonda.

Juhatama hakkab Nano.

Neiu Erjapea: Meie ei räägi sellest, mis tarvis. Meie püüame vanale korrale uusi kandjaid muretseda: vanadesse astjatesse ei või uut viina valada.

Jans: Peab looma uus korraldus just raskete aegade ootusel. Kõrvaldada kõige päält silmnähtavalt kõlbmata ametnikud.

Ernits soovitab praktiliste ettepanekute juure minna. Tuleb korralduse loomiseks kihutustööd alata, asutada autonomistide liit, lahti saada vanadest ametnikkudest.

Tammist imestab intelligentsi inertsit ja lahutud oleku üle rahva laialistest ringkondadest. Kodumaa saadikud ignoreerisid peälinnas reaalsõudu — tööliste ja soldatite saadikute nõukogu, käisid harjumuse järgi ministrite kodades. Peälinna Eesti seltskond on ka rohkem organiseeritud kui kodumaal. Seletab 26 III. peälinnas toimepandavat manifestatsiooni.

Seljamaa: Peab organiseerima endile seljatagust. Peälinna seltskond on seda teinud — 26. III. esinevad 10.000 soldatit, on asutatud vabariiklaste liit. Praegu on võimalik organiseerida, inimesi tööks kokku kutsuda, seda tuleb tarvitada ja ei ole selleks hariduse seltse tarvis.

Madisson ja Lõvi kõnelevad kontakti loomise tarbest töölistega, et seljatagust saada.

Treial kõneleb pikemalt, ei ole aga kuulda.

Kurvits leiab, et autonomistide liit oleks veel vähe; tarvilik oleks agitatsiooni büroo, seda enam, et ajalehed ei ole aja kõrgusel ja ka kooliõpetajatest paljud puuduvad.

Tork paneb ette otsekohe sammusid astuda, et peäle sõnade ka tegudele asutaks. Valida toimkond, kes tegeliste sammude kava homseks koosolekuks välja töötaks.

Resolutsioonid on sisse annud: J. Jans ja H. Madisson, V. Ernits, H. Männik, H. Visnapuu, Kurvits ja Lõvi.

Jansi ettepanekul lükatakse resolutsioonide vastuvõtmine kongressi lõpuks ja Nanno ettepanekul tehakse kongressi juhatusele ülesandeks ettepanekuid läbi vaadata ja süstematiseerida.

Uluotsa ettepanekul antakse juhatusele õigus muuta päevakorda äranägemise järele.

Kongressi teine päev.

26. III. algab koosolek kell 5. 30 p. l. (enmelõunat võeti osa meelevaldusest.)

Juhatab Seljamaa.

Jans paneb ette akadeemilist laadi küsimused kõrvale jätta ja eilaste küsimuste harutamist jätkata, ühtlasi resolutsioonid vastu võtn.

Antakse sõna ühele kõnelejale ettepaneku poolt, teisele vastu, mille järele ettepanek tagasi lükatakse (31 h. poolt, 46 h. vastu.)

J a n s deklareerib erakorraliselt tänase vabastusepidu asjus: sain alles päale algust teada, et töölised meelevaldusest osa ei võtnud. Sellega pühitseti revolutsiooni ilma revolutsjonäärideta. Avaldab oma kahetsust ja nimetab seda poliitiliselt sündsuseta juhtumiseks.

Enamuse soovil minnakse päevakorra juure üle.

J ä r g n e b P. T r e i b e r g i kõne „Üliõpilaskonna ja ühiskonna vahekorrast.“

(Kõne leidub käesolevas Ü. L. nr-is täielikult)

Kõne üle soovitakse läbirääkida.

E r n i t s peatab kõige päält kõne teoreetilise osa pääl. Näeb kõnes reaktsooni mehanistilise ilmavaate vastu. Selles toonitati vabadust, teleoloogiat inimeste tegevuses. Võiks näha ses määratud murret ilmavaates. Arvab et see siiski nii ei ole. Nõuded on individuaalsed, ripuvad ära üksiku jõust, mis oma korda oleneb psühofüsioloogiast ja kausaliteedist. Tuleb tunnistada mingi aktiivist fataliteeti.

T r e i b e r g konstateerib, et E r n i t s temast täiesti õieti on aru saanud ja ühineb viimase filosoofilise arutusega. Teleoloogia ei räägi kausaliteedi vastu.

S i l d n i k : Üliõpilastele on loidust ette heidetud. Mis on selle põhjus? Praegu seisab üliõpilaskond koos pääasjalikult I. — II. kursuse üliõpilastest, kes kaheksa-aastasest keskkooli bürokraatistest küpsetusahjust on tulnud. Kongressi esimene ülesanne oleks sammusid astuda, et üliõpilase hariduse ühekülgisust paranda. Ettepanek: võimalus luua ülikooli seinte vahel omandada, mis keskkoolis puudu jäänud.

E r n i t s kõneleb ettekande praktilisest osast: arvab konstateerida võivat, et kõnes mainitud eralduvad, aristokratismi taotlevad üliõpilaste rühmad on demokratiseerunud, kas sisemiselt või ainult pääliskaudselt, ei tea. — Soovitab meie üliõpilaste teoreetiliseks pärastisele tegevusele ettevalmistuseks midagi sarnast, mis ta Ungaris näinud: kursused abiturientidele darvinismi, marksismi ja Mach'i üle. Seesugustel kursustel tuleks pakkuda ettevalmistust üldfilosoofilistes, rahvuslistes, usulistes küsimustes, ilma milleta elada võimata. — Praktiliselt peaks olema nii, et aktiivne tegevus töös ei segaks, — eriteadlane võtku näit. valmistatava kõne aine oma eriteaduse piiridest. — Kas on võimalik ühendada kriitilise aja heroismi orgaanilise aja rahulikkusega?

Treiberg arvab, viimase küsimuse pääle vastates, et see ainult geeniusel võimalik.

Jans: Raske on rääkida. Vaenlane on kodumaa lävel, — üliõpilaskond istub ja harutab asju väljaspool aega ja ruumi. Ei tea, kas maksab sellele koosolekule üleüldse rääkida. (Juhataja peatab, käteplagin). — Missuguste faktidega tõendab kõneleja väsimust nende juures, kes üliõpilasena seltskonna tööst osa võtnud? Ei ole nõus, et väljamaal üliõpilased ainult rahulikult tulevate tegevusele valmistuvad; tuletab meele 1848 a., Sorbonne'i tähtsust.

Kotilõim kutsub üles aktiivsele tegevusele, kihutamistööle, kuid soovib siiski hoiduda sellest neile, „kel tuld ei ole“ ehk kes ainult arvavad, et neil on tuld. Ärge lõhkuge hingelist tervist!

Keegi (nimi mitte arusaadav) kõneleb nõuta olekust ja organiseerimattuselt maal ning hoiatab burshuaaslike diktatuuri eest.

Treiberg: Jans ei saanud aru kõne arhitektoonikast. Võtsin kaks tüüpi puhtal kujul, küllalt teades, mis osa üliõpilased on üksikutel juhtumistel etendanud. Väljamaal on orgaaniline tüüp sagedam — Inglise traditsioonide austamine — kuna venelasele omane politika. — Statistikat käepärast ei olnud, kõne aluseks on mitmesuguste publitsistide andmed.

Vilms refereerib süüdistusi Eesti üliõpilaste vastu ja ette toodud tegevusetuse põhjusi. Ei ole toonitatud pääpõhjust, üliõpilased ei ole üksi süüdi. Meil puudus teadmiste багааш, mis silmapilgul tarvis oli. Asutati ju kohe komisioonid. Süü langeb osalt organisatsioonide pääle, kes enne oleks pidanud ette valmistama; siis on süüdi poliitiline surve ja edueraakonna passiivsus. Viimane ei ole katsunudki poliitiliselt kasvatada, selle asemel vanavara korjamine ja pidud. Ka seltskond on süüdi.

Treiberg: Läbirääkimised ei keerlenud kõne praktilise osa ümber, nagu lootsin. Soovib asutada mingi organisatsiooni ja bürood, mis püüaks praegust olukorda selgita.

Järneb M. Ostrat'i kõne „õigusemõistmisest autonoomilises Eestis.“

Läbirääkimistes puudutakse lühidalt mõnda üksikasja. Nõutakse oma kohtuasutusi võimalikult alamast kunni ülema instantsini, kunni senatini (Parts, Sild.) Leitakse tegelikult kõige päält nõuetava olevat autonoomia, millest kohtud ainult üks lahutamata osa on, kuna lähemal ajal uute nimetuste puhul peab keele asjus nõudmisi üles seadma. (Parts.) Niisama soovitatakse juba lähemil päivil asuda kohalikkude seaduste tõlkimisele ja juriidilise keele väljatöötamisele (Bachmann.)

Lähem koosolek järgmisel päeval kell 10 e. l.

Kolmas kongressi päev.

27. III. algab koosolek kell 10. 35. Juhatab Seljamaa.

Kõneleb V. E r n i t s, Teadus ja meie.

Päele selle kuulatakse ära J. V i l m s i kõne „Eesti teaduse tasapinnast.“

Mõlemad kõned ilmuvad Ü. L-s.

Läbirääkimised.

D r. E l k e n ei ole ülikooli ajal spetsialiseerumise poolt ja näitab Saksamaa eeskuju pääle, kus ülikoolis õppimise ajal spetsialiseerumist ei ole. — Meie üliõpilaste teaduslik tasapind on konspektiivne, liig palju on bummeldamist. Kõneleb juhtumistest, kus praktilised arstid sellega uhkustavad, et neil muud raamatukogu ei ole, kui rubla kahekümne kopikaline Schnierer. — Eestlastel on ainelistel põhjustel raske spetsialiseeruda. Kutsub üles üliõpilasi mitte ainult raha teenimise pääle väljaminema.

T r e i b e r g : Kõnelejate tulevikupilt — autonoomiline teadus — on liig optimistlik. See on kauge tuleviku muusika, võib olla sadade aastate järele kättesaadav. — Üleshüüd spetsialiseerumisele sel kujul mitte otstarbekohane. Tarvis on enam m e h e l i k u l t teadusega tegemist teha. Üliõpilaskonna ülesanne on kasvatada mitte teadusmehi, vaid iseseisvalt teotsevad seltskonna liikmeid. Spetsialiseeruda tuleb oma eriharu nõuete kohaselt, nii et iseseisvalt töötama õpitaks. — Kõrgem teadus on kosmopoliitiline, sellepärast ei ole palju loota Eesti eriteadlaste liitudest. Kohasem on koonduda igas kõrgemas õpiasutuses olevisse teaduslikkudesse seltsidesse, kus kõigist rahvustest liikmeid. Eesti teaduse asjas on eelplaani tiheda teadusliku õhkonna loomine ja see on entsüklopeediline ülesanne. Loovalt teotseda muidugi ei saa mitmel alal, kuid tarvilik on vastastikku kokku puutuda. Tervitab filosoofilise ringi, — mitte puhas spetsiaalse, vaid ilmavaatelise, — mõtet.

V i l m s : Saksamaal on teadus äärmiselt eristunud. Meie läheme selle poole ja meie vähesuse pärast peame äärmisi abinõusid tarvitama. — Eristumise ideaal teistsugune kui Treibergil : kui ühed spetsialiseeruvad, siis ka teised, nii sünnib ring inimesi, kes võimeline andma selgust hulga küsimuste kohta.

E r n i t s vaidleb Treibergiga : Muidugi ei jõua meie teadus nii pea täisõigusliseks liikmeks teiste hulgas, aga selle poole peab püüdma. Üksikutes punktides võib isegi teistest kõrgemale

tõusta. — Iga üliõpilane peaks vähemalt mõni lehekülg aastas teadust looma. Kui sünnib teadlaste rühm, siis tekib teaduslik õhkkond iseenesest, selle organiseerimise juures. Ei ole nõus teadusliku detsentralisatsiooniga, jõudude laialipillamine lubamatu. — Heidab Vilmsile ette, et ta ei ole otsinud üliõpilaste huvipuuduse sisemisi põhjusi. — Vene teaduse entsiklopedis~~m~~a üle igasuguste võimaluste suur: näitus — slavistide õpikava ülikoolis.

J e n t s o n vaidleb pikemalt printsiibi vastu, et teadus peab olema sügav ja lai ning arvustab keskkooli õpikava.

E l k e n kõneleb noorte teadusmeeste südamele, et nad spetsialiseeruks, muidu ei saa meie sakstega võistelda.

V i l m s on otsinud huvipuuduse sisemisi põhjusi: näeb neid välja kasvavat sellest bummeldamise õhkkonnast, millesse meie õppiv noorus maalt linna tulles satub. — Mitme teadusliku keskkoha nõue on siiski põhjendatud.

S i l d n i k teeb ettepaneku, panna põhi suurele üliõpilaste majale Tartus, mis suuremale omavahelisele kokkupuutumisele kaasa aitaks. Teadusliku tasapinna tõstmiseks ja raamatute nälja kustutamiseks Tartus võiks kaasa aidata suurema raamatukogu asutamine.

K r u u s: Oleks soovinud kõnelejate juures rohkem sotsioloogilist ettevalmistust. Teeb mõned äärjooned spetsialiseerumise ilmavaate juure. Mitte pinnapoolsus ei ärita, vaid eklektism: meie teadmised on võetud siit ja säält ilma süsteemi ühendamata. Ilmavaade pole orgaanilik. Sellepärast liituda ennem filosoofilistesse kui eriteaduslistesse organisatsioonidesse. Ettepanek: nõuda kodumaa ökonoomiliste olude õpitooli, — praegu tuntakse meil rohkem Inglis- ja Prantsusmaa olusid. Teine õpitoole tuleks Berni ja Vieni eeskujul asutada ühiskondlise hügieeni jaoks. Ernitsi väitele vastu arvab siiski tarvilikuks eri õpitooli Eesti kirjanduse jaoks.

P ö l d ühineb Kruusiga: kõige päält laialist ilmavaadet, siis spetsialisatsiooni. Teguvõimetus tuleb tihti sellest, et ei ole teoreetilised teadmised kokku sulatatud.

Loetakse ette kongressile tulnud tervitused: Prof. E. Rosenthal'ilt, Rostovist D/ä:

„Soovin kongressile täielikku kordaminekut. Õitsegu kodumaa!“

Gustav Suits'ult, Helsingist:

„Isiklikult ilmuma takistatud, kahjatsen, et kongressile ei saanud ette panna oma esitust Tartu ülikooli uuendamise kohta. Vivat universitas esthoniensis!“

Jaak Depmannilt, sõjaväljalt:

„Tervitusi Eesti üliõpilaste kongressile! Olgu ta töö edukas ja kandku sajakordset vilja!“

Minnakse üle juhatuse poolt läbitöötatud resolutsioonide vastuvõtmisele:

Jans saab sõna erakorraliseks teadaandmiseks: võtan oma resolutsioonid tagasi ja ei võta hääletamisest osa. Selleks annavad põhjust järgmised vahepeäl sündinud asjad: 1) Vabaduspühast ei võtnud tööliselised — revolutsjonäärid — osa; 2) Korporatsioonid esinesid värvides, milleks luba oli palutud: kes ei julgenud mütsi ilma lubata pähe panna, ei saa kodumaa revolutsioonilisele korraldamisele kaasa aidata. Päälegi oli sündmata vabaduse pühal orjastamise sümboliga esinemine (kiiduavaldused). Juhataja peatab kõnelejat kahel korral ja võtab lõpuks sõna ära (kiiduavaldused).

Jans: Mina ei deklareerinud mitte ainult oma nimel, vaid revolutsioonilise rahvaosa esitajana, keda veel tunda peab saama.

Võetakse vastu ettekantud resolutsioonid, ühes Bachmanni täiendustega (105 kunni 132 häält poolt, vastu 1-2 h.) ja valitakse lõpulikuks redigeerimiseks viieliikmeline komisjioon.

Kell 5. 10 algab koosolek uuesti. Juhatab P Põld. Kuulatakse ära kolm ettekannet.

J. Tõnisson, Meie rahvuspoliitilistest ideaalidest.

J. Uluots, Keelte õigus. (Ettekande teesid allpool eraldi).

H. Visnapuu, Vastne aeg, vastne vaim. (Ilmub Ü. L.-s)

Juhatab V. Nano. Juhataja kannab ette redaktsiooni komisjiooni poolt lõpulikult välja töötatud resolutsioonid. Tehakse täiendus § 2-b juure: „samuti ka teiste väikerahvaste korraldustega.“ Hääletamisel võetakse resolutsioonid komisjiooni redaktsioonis ühes täiendusega järgneval kujul vastu (119 h. poolt):

1. Üliõpilaste kongress tunnistab tarviliseks, ei iga üliõpilane praegusel silmapilgul aktiivselt osa võtaks kodumaa seltskondlisest liikumisest Vene demokraatilise föderalistliku vabariigi ja Eesti autonoomilise osariigi korralduse teostamise ja kindlustamise sihis, käsikäes käies kõigi demokraatiliselt tundvate ja mõtleivate ringkondadega, niihästi olevate kui ka tulevikus tekkivate organisatsioonidega.

2. a. Kongress otsustab toetada Ajutišt Valitsust nii kaua, kui ta oma demokraatilisele programmile truuks jääb.

b. Kongress leiab tungivalt tarvilise olevat kontakti loomise Tööliste ja Soldatide Saadikute Nõukogudega, samuti ka teiste väikerahvaste korraldustega.

3. On tungivalt tarviline asutada Eesti üliõpilaskonna agitatsiooni-komisjoni, mis endale ülesandeks teeks :

A. Kogu Eesti poliitilise agitatsiooni keskkoha loomise. See peaks olema agitatsiooni-komisjoni kõige lähem ja otsekohesem ülesanne.

B. Poliitiliste kõnede ja kihutuse korralduse kodumaal, samuti kui sellekohase kirjanduse väljaandmise.

Kõnede ja kirjanduse pääsiht seletada : 1) praeguse riigipöörde tähtsust, 2) demokraatilise föderalistliku vabariigi mõtet, 3) Asutava Kogu ja sellesse valimiste mõtet, 4) Eesti autonoomia mõtet, 5) rahvusküsimust, 6) ajutise kodumaa korralduse vajadust ja selle maksmapanemist, 7) seisukohta sõja vastu, 8) seisukohta Ajutise Valitsuse ning Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogude vastu, 9) sotsiaalsete uuenduste võimalusi lähemas ja kaugemas tulevikus.

M ä r k u s : Kongress kutsub üles agitatsioonist tegelikult osa võtma kõik intelligentsed jõud.

C. Viibimata ülevaade teha kõigi Eesti haritlaste arvu kohta (nii kodumaal kui ka väljaspool kodumaad) ja väljaspool kodumaad viibivate poole pöörduda üleskutsega, et nad kodumaa uuendamise ja korraldamise töödeks võimaluse korral kodumaale tuleksid.

4. Ajutise Valitsuse poolt väljakuulutatud uuenduste programmi põhjal tulevad kõik vana valitsuse ametnikud, kes kohalikkude elanikkude usaldust ära ei teeni, ehk oma ameti kohased ei ole, ametist tagandada, nende asemele uued valida ja Ajutisele Valitsusele kinnitamiseks ette panna. Seda tuleb viibimata teha, sest et vanad ametikohad ei saa töötada rahva usalduse puudusel, seda enam, et mitmed ametnikud koguni põgenenud on ; kestab see-sugune seisukord kauemini, siis tekib maal täieline korralagedus, mis riiklikeks õnnetuseks muutub, iseäranis kui vaenlasel peaks korda minema edasi tungida.

5. Otsekohe asuda praegu kinnitamisel oleva ajutise omavalitsuse läbiviimisele.

6. Tunnistakse tarviliseks autonomistide liidu asutamine. Asja esialgseks korraldajaks oleks agitatsiooni-büroo, koopteerimise õigusega.

7. Tunnistakse tarviliseks, et kodumaa juhtiv ajakirjandus sisaldaks rohkem ajakohast selgitavat materjali.

Saadetakse laiali lehed, kuhu kongressist osavõtjaid palutakse oma nimed üles kirjutada. Minnakse üle otsustatud agitatsiooni komisjoni asutamisele.

Otsustatakse valida viieliikmeline toimkond iga linna üliõpi-

lastest. Peetrilinna ja Moskva toimkonnad oleks alalise saadiku kaudu, kes ka vahelduda võib, kontaktis Tartu toimkonnaga.

Tartu toimkonna valimised võetakse otsekohe ette ja valitakse: vil. J. Tork, üliõp. J. Vilms, K. Kirp, V. Nanno, n. M. Teder. Peetrilinna ajutiseks asemikuks jääb P. Treiberg, Moskva üliõpilastest Raud.

Avatakse soovijate üleskirjutamine, kes valmis on agitatsiooni komisjoni tööle kaasa aitama.

Juhataja kannab ette vil. Sildniku ettepaneku Tartu üliõpilaste maja ja Tartu üliõpilaste ja intelligenti põhjaliku raamatukogu asjus ette, mille põhjusemõtteliku hääkskiitmise vastu kooslijatest kedagi ei leidu.

Kantakse ette ERM:i kiri kongressile, milles kõigile E. ü. organisatsioonile ette pannakse ERM:i majaehitamise kapitali korjamise korraldusest tegelikult osa võtta ja asemikkude kaudu ühes ERM:i juhatusega keskkorraldus luua, mis Muuseumi maja ehitamise kapitali korjamise organiseerimisele asuks.

Pääle E. Eisenschmidt'i lähemate seletuste jääb asemikkude valimine iga organisatsiooni enese hooleks.

Ernits'i ettepanekul otsustatakse saata tervitustelegrammid Soome üliõpilaskonnale, Tartu Vene demokraatlikele üliõpilaste keskkorraldusele, Läti ja Leedu üliõpilaskonnale.

Nanno võtab lühidalt kongressi tegevuse kokku, leiab et seda võib nimeta kordaläinuks, kuigi puudusi oli, mis värskest vabanenutele omane. Lõpetab kongressi lootes, et tulevikus teisi paremate tagajärgedega näeme.

Lõpuks saab sõna P. Treiberg, kes rühma päälinna üliõpilaste nimel üles kutsub ühisele tööle demokraatlike Eesti hääks, unustama lahkpüüded ja saama tõsisteks demokraatideks, kelle teod sõnadest lahku ei läheks.

Õhtul k. 1/211 algas Vanemuises Tartu Eesti üliõpilaskorralduste ühisel jõul toimepandud pidu-õhtusöök, mis kella 5-ni hommikul kestis. Peeti ülendatud meeleolus hulk kõnesid meie kodumaa ja rahva tulevikule, meie üliõpilaskonna ühinemisele, langenute mälestusele jne. Vahelduseks lauldi isamaa- ja revolutsiooni-laulusid. Üliõpilaste hulgas viibiva maapaost tagasitulnud kirjaniku Friedebert Tuglase auks pandi tormiline auavaldus toime. Omas vastuses soovitas Fr. Tuglas üliõpilaskonda julgesti vaimlist diktatuuri oma käes pidada ja seda kindlustada: revolutsiooniliste tööliste ja soldatite jõudude füüsilise diktatuuriga ühenduses on see kindlam parema tuleviku pant.

Koosistumise ajal käisid rahataldrekud ja kübarad usinalt ringi. Tagajärg: Eesti autonoomia mõtte õhutamise fondi hääks

200 rbl., vabastatud poliitikavangide hääks umbes 70 rbl., Tartu ühise üliõpilaste maja ehitamise kapitalile 125 rbl. sularaha (koosolijate ühise otsuse põhjal autonoomia kapitalile laenatud) ühes mõnede lubamistega ja Eesti Rahva Museumile umbes 200 rbl.

Järgmisel päeval kell 12 võeti Vanemuises kongressist osa võtnud ühisele kogupildile.

Vastne aeg, vastne vaim.

Meeleolu kõne üliõpilaste ja vilistlaste kongressi lõpul, Tartus 27. paastukuu päeval 1917 a. Autori kirjaväis.

Üliõpilased, vilistlased ja külalised! Lubatagu mulle kuulajad kanda uude meeleollu. Mu kümne minutine kõne ei taha teha mingisugust konkreetist ettust, vaid tahab ainult julgeda nüüd, mil on murdunud hingeline tardumus, heita südame sulatis-ahju mõned mõtted ja hingeliiked, mille puudumist oleme enne tunnud kõige kibedamalt.

* * *

Kevad tuleb! Oo, vaadake, triumfeerib päike, oo, vaadake valub helesinine taevas! Oo, kuulge, sulisevad vesirennid uulitšätel. Ei nähkem, murdub jää, vabanevad tänavad, rikkuvad talve raske valge lume marmorlauad, mis surnukividena olid lamunud väljade ja niitude õlul; et nähkem päikese kiirte oad muravad talve ahelad, pistes läbi pakase hoolimatu südame.

Kevadelinnud on tulnud. Kevad on tulnud, elu uus võitkääk algab. Kuidas pakitsevad südamed, kuidas kihavad meeled! Ei nüüd saa istu enam toas. Tänavalle, päikese alla, nägema ning kuulma, haistma ja maitsma kutsuvad nüüd meeled. Sest kevad on tulnud. On saabund igavene kevad.

On jõudnud igavene kevad meie rahva eluski. Täis hakkab saama meie õudne ajaloo ring. On saabund lõpu algus. Ajaloo hiigla kerilauad jõuavad lõpule oma seitsmesaja aastase ringiga, meie satume ühendusse Eesti Vabadus-sõdade ajajärguga nagu lõpp algusega; meile on antud õnneks üle elada siis aland ajaloo ring. Meie oleme tunnistajad, kuidas meie rahvas jälle kätte hakkab saama omad loomulikud õigused, mis siis läksid kaotsi!

Missugune joovastus, missugune õnnetus, missugune ülev rõõm täidab me südamed astudes sellesse aega! Missugune

rõõmu-erutus valdab meid, seisvaid ees selle aja, mil pudenevad need rasked haudkivid, mis on püstitet meie vabaduse künkaile, mil varisevad need templid, mis on ehitet meie vabaduse lange-mise mälestusele.

Oo, vaibund kakskümmend viis põlve! Teie lõpmatu piina pääle mõtleme nüüd, teie kannatuse ja eluusu pääle tos pilkases õös mõtleme täna, kuuldes vabadena kevade kohinat, nähes omi silmega pilvetamata päikese tõusu, elades kesk vastist aega ja tundes end olevat vallat vastsest vaimust, millest meie koitaegsed luuletajad laulsid.

Näts, küldne valgus joosep üles joonin,
üts roosimeri ojop taiva pääl;
kiik pilve lendva, ke siin surma hoonin
me otsa katva elun siin nink sääļ;
üts vastne vaim naks tuksma mino soonin.

Mis kuule ma, see om üts püha hääļ!

See hääļ võib kivipael' elo anda

ning koolokihä sisse henge panda.

(Kulhbars.)

Tõesti, tõesti. See hääļ võib kivipaele elu anda. Sest see on püha vabaduse vägevasti kõlav hääļ.

Kuid olgem valmis, kodumaa eessammuv õitsev noorus, üliõpilaskond. Vastne aeg on saavund, me elame orjaaja lõpu suurt algu. Olgem valmis, sest vastne aeg nõuab meilt vastist vaimu. Olgem tõdusad, võtkem kui palvetades eneste pääle vastse aja kohustused, vallandagem omis hingis ja lõkendagem omis südameis vastne vaim. Sest mis aitab Eesti enesemääramus, kui kestab edasi endine tuimus, loidus, laiskus, hoolimattus, kui puudub kodaniku püha tõemeel, kui puudub arusaamine kodaniku kohustusist, mis tulevad kanda võtta oma pääle enese isiku, rahva ja kogu inimkonna pärast. Tühjaks sarajaks osutub suur ja uhke Eesti hoone, kui mitte igaüks kõige päält ei asu enese vaimu uuendamisele ja vabastamisega, härduses ja tõemeeles võttes ette revisiooni eneses.

Üliõpilaskond, intelligendim osa meie rahvast, võtkem läbi katsumine ette omis ideaales, alakem kohe. See on esimene kohustusist, mis vastne aeg meile ettab. Üliõpilased, maa silmad vaatavad meie pääle, meie peame ellu astuma, meie peame omale rahvalle andma haritud ja usaldatavaid sõpru. Meid ootavad kõik meie majanduslised ja poliitilised rühmad, meid ootavad talupojad ja töölised. Seepärast tehkem selgeks enestele kohustused rahva ja enese vahel; arvake üles need nõuded, mis rahvas oma kogus meile ettab; muretsõgem enestele jälle kaugele ulatavad ja tõsised noorusideaalid, mis vaimustavad ja kaasa-kisuvad; heit-

ķem tuimus ja tīkskōiksus, loobugem vaimlisest laiskusest ja lõõgem katki isikliku hāāelu kui olemise sihi kivitahvliid. Saagem roomlasiks teadmises : meid on vāhe, seepārast seisku igamees omal kohal ; meie ei vōi omi jõude pillata, hoolimata nendega ūmber kāies nagu suurrahvad. Meie kāest nõuab vastne aeg enam. Ārgem kokkugem sest, vaid rōõmustagem ses tōetundmises : igatīks or arvesse vōetud, kōiki on vaja, ja kes jāt看 ko- ha tūhjaks ?

Kuid rōõmustagem enam. Vastne aeg ei nõua meilt ainult kaasa aitamist. Seda on vāhe, meie peame eesotsas liikuma, peame sāāl kaasa minema, kus abi kōige vāhem, kus kaaslasī kōige kasīnamalt. Seda nõuab meie tōusev rahvuslik kultuur, mille faasis liigub praegune inimkonna edu.

Mōtlen meie kirjandust, taiet.

Tūhjaks ja õudseks jāāb meie maa, kui osutub ebakohtadeks meie kirjandus, taie mis senni on kiratsend rahvustunde hirmsal puudusel.

Ūliõpilased, vōtkem auasjaks kōige noore, otsiva ja pūūdva toetamine, pidagem auasjaks see kirjanduse, taide ja meie keele kohta, mille vastu hoolimattuses nii kaugele on jõutud, et mõned meie hulgast põhjasmōtteliselt ei osta Eesti kirjandust. Kuulgem ometi, mitte osta ja siiski, siiski tunnistada end veel eestlaseks. Missugune mõttetud, missugune jõledus !

Ārgu vōtku keegi enese pāāle sarnast sūtid. Ūliõpilaskond olgem rahvuslik eelvāgi, tāsī ūle keevat vaimu. Kuid olgem valvsad, pōõrgem omad teravad vōitlusoad kōigi kitsarinnaliste rahvuslaste vastu, kes rahvuse nimel loovad kitsendusi kōigi uue ja ilusa vastu taides ja kirjanduses ; pōõrgem omad haljad vastse vaimu piigid kōige pseudorahvuslaste vastu, sest need on kahjulikumad teisist.

Ūliõpilaskond, saavutagem enestele rahvusideaal, mis on laiendēt ja suursugustet sotsiaalteaduste hinge õhust, kandkem seda ja pidagem see. Sest mis aitab see, et saame tagasi oma keele, kui see on harenematu ja saamatu, kui meil vaenus ja ru malas sõgemeeles ollakse iga katse vastu, mis ses sihis tehtud, et keel moõnduks vāāriliseks vāljendama meie vaimu.

Ūliõpilaskond, meie kui radikaalsemate intelligentide kohus on lābi viia ka keele ja kirjandus-taide revolutsioon, et saavuta suur ja ilus rahvuskultuuri sūntees.

[Seepārast ūliõpilaskond saagem ka meie kirjanduslise kultuuri kandvaks eelvāeks, kelle pāāle julgesti vōivad tugeada meie kirjanduse, taide ja keelerikastuse pioneerid, kes saavad kahtlemata

looma uusi kirjandus-taidelisi tihinguid ja liite. See enese pääle võetud, alles oleme täitnud enese kohuse oma rahva vastu, siis alles oleme väärt elama kesk ilusat päikse tõusu.

Seiskem valmis, vastne aeg nõuab vastist vaimu. Vormidesse, mille loomise tähe all meie südamed praegu tuksuvad, on tarvis kallata elavaks tegev vaim ja sisu, et tõesti saabuks uus ja ilus rahva ja rahvuse härkamise aeg, mis meid kannaks tugevail tiivul vastu inimkonna ilusale koidule, et meie senni võiksimme seista uhkusega kõige ilma väikerahvaste keskel, ja mitte ainult nende keskel, vaid sammuksime oma lipuga nende eesotsas, kõige vähemalt Soome rahvaste perekonnas.

Seks uskugem oma tõi ihke sisse, uskugem seda jumalikku ihaldust, mis on meid ajanud läbi Hommiku-Euroopa hiigla legendikkude Lääne mere ilusale kaldale, merelisele tihendusele Euroopa rahvastega. Seks lahti südamed vastsele ajlae, vastsele vaimule ja vastsele elule.

Henrik Visnapuu.

Eesti teaduse tasapind.

(Kõne, ettekantud I. üliõpilaste ja vilistlaste kongressil 27. III. 17, mõne muudatusega.)

Teadus on teadmised, avaldud nähtuste, asjade j. m. kirjeldamise ja seletamise kaudu. Teaduslise töö praktika näitab, et iseenesest nii lihtne määramus omab sarnase sügavuse ja raskuse teostamiseks, et teadust ühes kunstiga loetakse suurimaks rahva vaimuavalduste õiteks.

Midagi ei sünni iseenesest, s. o. kõik sünnib jõu muutuste kaudu. Järjekult on ka teaduses maksev see üldprintsip. Teadust loov aparaat — pääaju peab omama n. n. potentsiaalse jõuhallika, anderikkuse, mis teatavis tingimuisis teadmiste kogumiseks tarvituna teaduse loob, muutudes kineetiliseks jõuks. Anderikkus on aluspõhi, mis sihiliku tööga, s. o. teatavas sihis kulunud jõuga loob midagi. Seega on isiku või rahva teaduslise tasapinna kõrgus anderikkuse ja kulunud energia funktsoon.

Eesti teadustasapinna kõrgust hinnates ja vaadeldes näeme, kui vähe meil tehtud. Rahvuslise teaduse loomiseks on vaja kolm tingimust: 1) et Eesti keeles 2) eestlaste poolt 3) midagi uut oleks loodud, vastasel korral ei rehkendata meiega ega teatagi rehkendada. Neid kolme päänõuet ei täida Eesti teadustasapind. Eesti keeles on vähe loodud, sedagi vast pääasjalikult arsti- ja keeleteaduse alal. Teadusline kirjandus sisaldab meil tõl-

keid ja nõrka refereerimist. Eesti rahva ja tema avalduste üle on muulased enam teadusliselt kirjutand, kui meie ise. Uut eestlasilt Eesti keeles oleme nii vähe saanud, et seda ainult idudeks võib nimeta.

Mis on selle põhjused.

Teadustasapinna kõrgus on anderikkuse ja kulunud energia funktsioon — ütlesin eespool. Et anderikkus meil ei puudu, tõendavad meile kogu read Eesti kannust tõusnud professore, dotsente ja eradotsente. Ilmakuulus keemia prof. Tamman Sak-samaal on eestlane. Samuti on olemas teistelgi eestlasil (Dr. A. Paldrock, prof. Puusepp) töid, mis oma teaduslise väärtuse omavad. Seega tohiks tõendud olla, et Eesti pääaju bioloogiliselt tugev küllalt autonoomilise teaduse loomiseks. Veel hiljuti julges üks meie parem psühiatr selle juures avalikult kahelda. Usume, et sest nüüd üle oleme, kus meil Eesti kannust tõusnud teadlaste üle tarviline materjal käes.

Esimene oletus langeb sellega harutusest. Teine võimalus — kulunud jõu vähesus, — jääb ainukeseks põhjuseks meie teadustasapinna madaluses.

Nagu keemias reaktsioonid tarvitavad teatavat temperatuuri optimumi, nagu füsioloogias vaja kogu rida tingimusi teatavaks aktiks — nii tarvitab ka anderikkuse jõu muutmine teadusproduktiks tarvilist „temperatuuri“ ja muid tingimusi.

Poliitiline Eesti rahva seisukord on seks halb küllalt olnud, et takista — enne 700 a. jooksul, pärast venestamise poliitika tõttu — teaduse tõusu. Rahva majandusline nõrkus ja hariduse puudus algas kaduma meie rahvuslikul ärkamisajal.

Rahvuslik ärkamisaeg mis meie intelligentliku liikumise uurija P. Rubel'i järele (Intelligentlikust liikumisest meil — „Vaba Sõna“) kunni 1915 a. kestis, avas eestlasile järsult edenemisevabaduse. Kuid rahvuslik ärkamisaeg pole veel täiesti läbi. Muidugi, jäme kirvetöö on tehtud, esimesed algatud elavad, kuid see puudub veel mõnel pool. Meie sotsialistlised elemendid on sedavõrd täis kosmopoliitilist vaimu, meie intelligentsil oli ja on eneselgi veel vähe eestilist enesetunnet, et mõni aeg kulub, enne kui iga rahva liige uhkusega tunnista julgeb: mina olen eestlane! — nagu seda venelane, sakslane jne. teeb.

Rahvuslik ärkamisaeg seadis rahva ärksamille poegile suured ülesanded. Harimata olid kõik, täis teadmatust ja korralagedust oli rahva mass. Meie ärkamisaja tegelased: Kreutzvald, Jakobson jne., teatavas mõttes isegi Köhler, said tahestahtmata rahva-meesteks, sest rahvas kisendas hariduse, korralduse ja enesetunde järele. Patt oleks olnud rahva vastu siin külmaks jääda. Seetõttu

sai valitsevaks printsiip: teadmiste omandamine ja edasiandmine, teaduse popularisatsioon. Põhjalikum töö puudus, sest et seks õieti aega polnud. Kasvis entsiklopedistline ilmavaade, hakati teda muretsema ja hindama. Entsiklopedistline keskpärasus valitseb veel praegugi ja on meie suurim vaenlane. Hariduse laialilagunedes väheneb tema muidugi alatasa, kuid vaja teadlikult teda tunda ja temaga võidelda.

Meie entsiklopedisti tüüp on inimene, kes „igal ajal ise on enese eest väljas.“ Ta võib hommikul loodusteadusest, lõunal õigusteadusest kirjuta, vaieldes õhtul filosoofia ja kunsti üle. Meil on seltskondtegelased luuletand, — vist küll mitmekülgsuse põhjusemõttelt! — kirjandust arvustand jne. ja mis tähtis — suure õiguse ja enesetundega, ehk küll mõnel neist nende eneste ütle-mise järgi „organ seks puudub.“

Sarnane entsiklopedistline hingelaad avaldab halva mõju kogu noorsoo pääle. Iga noor tahab midagi teha, midagi olla, end kuidagi avalda. Sääil tulevad avalikud tegelased ja pakuvad, oma teguviisi kõigeti kaitstes, noorele seltskondlist tööd: siin vaja vanavara korjata, pidusid korralda, korda pidada, leiba ja suhkurt jagada jne. Selleasemel, et muude korralduste kaudu mainitud sihte saavuta, pööratakse üliõpilaskonna poole, et „vabat“ füüsilist jõudu tarvita.

Universaalne hingeelu on sügavasti seetõttu üliõpilaskonna hinges. Mäletate neid aegu, kus iga mees p i d i vanavara korjama ja igat meest peaaegu kohustati bibliograafiat korraldama!? Siis seisis üliõpilaste eneste poolt iseenesest platooniline harutus bibliograafia üleskutses: meid on Tartus 300 üliõp., kui igauks aastas kulutab 20 fundi ühiselle asjale, see on kokku 6000 tundi jne. — Ja tõesti, vast mõnigi on seisnud, endas avaldushimu tundes, küsimuse ees: kas minna või ei? Sest spetsiaalne töö viib noore pikemaks ajaks avalikkuse vaatepiirilt, kuhu ta ainult teadmised enam-vähem omandand olles ilmub.

Teadusliseks otstarbeks kulunud jõu vähesuse järgmine põhjus on organiseerimattus. Pole kindlat ühendust meie vähestegi spetsialistide j. t. vahel. Selle põhjuseks oli vast poliitiline seisukord, edasi eelmainitud entsiklopedistline vaim, mis ühinemise tarvidustki ei lasknud tõusta.

Teaduslise töö edu tähtsaks eeltingimuseks on varajane koostöötamine ja ühendus teadusjüngrite vahel. Meie üliõpilasorganisatsioonide vaheline läbikäimine jätab liig palju soovida, et sarnast koostöötamist oleta. Kes ei ole näinud ja tundnud seda naiivist enesetunnet üliõpilasringkondes, kui räägitakse omavahel m e i e seltsist või konvendist, m e i e meestest jne.? Seetõttu

pole suudetud, näit., Tartus ühiseid kõnekoosolekuidki läbi viia ehk endid sääil käima sundida. Seetõttu ilmub asjata jõukulu, sest üksseesama kõneaine võib mitmes kohas täiesti ilmaeagu ettekantud saada, kuna ta üheskoos täielikumalt sündida oleks võinud. Sarnane läbisaamatuse hingeelu valitseb nii mõne organisatsiooni liigete hingi, et nad ainult mõne üksiku vähe tähtsa punkti pärast vahekorra eelnõus üleüldisse vahekorda astuda ei suuda. Läbikäimise puudusel ilmus Eestis — väikses Eestis, vähe läbitöötud igal alal — kaks keemia sõnastikku!

Organisatsioonest lahkudes viivad vilistlased elusse kaasvilistlaste vastu võõrastuse tunde ühes, mis ainult pikka kaob.

Kõik see oleks kuidagi kannatav, kui meie üliõpilasil huvi oleks teaduse vastu. Mis näeme aga? Lihtsalt erapooletult vaadeldes peab ütleva, et meil liig palju „herrat“ mängitakse. et meil liig palju bummeldakse.

On selgesti meeles, kuis kaks Tartu ksv. uulitsal jalutades rääkisid: minul juba kolmas aasta lõpul, ja kui vähe olen ära teinud. Ja teine vastas: minul neljas ja olen veel vähem kui sina teinud. Ja tõesti, huvi puudub! Tartus, kus nii kui nii vähe teaduslisi koosolekuid, näeme loodusuurijate seltsi koosolekul 1-2-3 Eesti organiseeritud üliõpilast; Pirogovi seltsi koosolekul 7-8-10 üliõp. Huvi puududes tuntakse meil vähe keeli, kuna teadusmees prantsus- ja ingliskeelt tingimata tundma peaks, iseäranis nüüd, kus Amerika teadus hülgasammul edeneb.

Huvi puuduse põhjused seisavad muidugi esmalt võimatu madalas ümbruses, kust noored intelligendid tulevad. Kunni üliõpilasaastani läbisegamini külaelu traditsiooniga läbi imbudes, ei suudeta järsu pööret teadustööks ettevõtta. Seevastu on mõni haritlaste laps algusest pääle kultuura õhkkonnas: näeb aparate, mikroskoobe, keemilisi j. m. katseid jne. jne. või vähemalt kuuleb neist. Teiseks on meil veel külapoiisi hingeelu niivõrd kontes, et oma vabadust ülikoolis kättemaksmiseks senniajalise kannatuse eest tarvitame lullitamise j. m. näol.

See oleks lühidalt teadusotstarbeks kulunud jõu vähesuse põhjusist. Mis teha, et sest kõigest võimalikult ruttu loobuda?

Enne sellele vastamist, vaja põhjusmõtteliselt kosta küsimusele, kas ülepää maksabki küsimust teaduslisest tasapinnast üles sääda s. o., kas on võimalik meil, väikerahval, autonoomilist, iseiseisvat teadust luua.

Teadmised ehk teadus pole võimu küsimus, nagu seda on klasside ja rahvaste võitlus. Teaduse tasapind oleneb anderikkusest ja temale kulunud jõust. Siiaamaani on meie rahva kulunud jõu kogusumma teadusotstarbeks vähene olnud. Tõuseb tema,

tõuseb ka resultaat. Meie intelligents on väikene. See tähendab, et meil pole võimalik teadusvõitlejaid suure rahva arvu kohaselt välja saata, sest päid on vähe. Seetõttu ei saa meie laialiselt läbitöötada igat ala.

Kuid teadusline kuulsus ja väärtus ei seisa üksi iga ala põhjalikus läbitöötamises. Teaduses valitseb spetsialiseerumine, mis jagab iga aine eriooseks. Seetõttu on küllalt eestlasilt mõnda ülesleidust, efektiivrikast hüpoteesi, teooriat, et Eestit Europasse viia. Seda võivad üksikud mehedki teha. Vene teaduse on samuti Europasse viinud üksikud: Metshnikov, Bechterev, Mendelejev jne. Samuti viis omal ajal Rootsimaal keemik Berzelius üksi Rootsi keemia mõneks kümneks aastaks esimesele kohale, võrreldes teiste maadega. Seega on kahtlused Eesti autonoomilise teaduse loomise võimaluse juures ilmaaegsed.

Mis on tehtud teadustasapinna tõstmiseks?

Kirjandusest kõnelesime. Organiseerimise mõttes on väheseltse ja kirjandust olemas: P.-Balti Arstide Selts ja tema kuukiri, „Eesti kirjandus“, — „Vaba Sõna“, mõni kutsetööleht jne. Üliõpilaste poolt asutati teaduslise töö edendamise kapital. See on kõik.

Arusaadav, et nüüd vabaduspäivil täiel hool organiseerimine algagu. See mõte on selge, mispärast ei maksa ta juures pike-malt peata.

Vaja tõsiselt mõtleva hakata Eesti ülikooli üle, mis on seotud eelpool mainitud organiseerimisküsimusega. Vaja Eestis ükski kultuura keskkohat luua, sest et neid rohkem luua on meil esialgu jõudu vähe. Põhjusmõtteliselt aga olgu järgmine samm teise jne. keskkohatade loomine. Oletades, et esimene Tartu oleks, saagu teiseks Tallinn. Detsentralisatsiooni mõte on seevõrra viljakas kultuura mail, eraldi Saksamaal, et meiegi sinnapoole püüdkem. Teadusline töö nõuab rohkem, kui miski muu iseseisvust, sest selles seisab spetsialiseerumise mõte, et iseseisvalt ühel alal uut luua. Eestis on nüüdki juba niipalju vaimlisi üksusi, et nad ei mahu ilma segamata ühte keskkohat, sest siin tõuseb võistlus nii kõrgele, et nõrgemad aga teaduselle kasulikud üksused alla jäädes kaovad. Eespool iseseisvusest järgnev seisukoht kõneleb ka ühe ainukese keskkoha vastu. Näitusena toob V. Ostvald (Suured mehed) Prantsusmaa Pariisi ülikooli hegemoonia, mis teaduse edenemisele sel maal enamalt suureks takistuseks oli. Keskkohatade paljus oleneb muidugi sellest kui palju vaimlisi jõude meil on. Vaimliste jõudude külluse puhul on keskkohatade suurem arv soovitatav. Kaks keskkohat suudaks Eesti aga varsti üleval pidada. Iseenesest mõis-

tetav on, et keskkoha vahel intensiivne vaimne läbikäimine valitsegu.

Vanema intelligentsi organiseerimine teaduselle otsekohe palju ei anna. Sest vanad intelligendid on kasvand neis olude halbades tingimuses, millest eelpool rääkis. Nad on töös äri- ja rahaasutuses — on seega neil ja teisel põhjusil hingeliselt enamjagu sedavõrd roostetand, et neid ainult seltside, ajakirjade, koolide jne. korralduse loomiseks teaduselle kaudselt kasulikult võib tarvita. Kasvav intelligents leiaks kord selle valminult eest, mis nende tööd palju kergendaks.

Et vanem intelligents meid otsekohe edasi ei vii, seepärast — uuesti otsast pääle, vaja alt üles algada!

Kuidas seda teha?

Siin seisame raskeima küsimuse ees. Kuidas üliõpilaskonda kasvata, et teadustasapind võimalikult pea tõuseks? Meie rahvaarv on väikene. Kuid meie võitleme ühisel maailma kultuura areenil ja keegi ei vabanda meid vähesuse pärast. Et midagi olla ja teha, peame omandama parimad võitlusabinõud, meetodid, et poleks töös asjata vigu. Vaja neid abinõusid ja metoode teadlikult tunda, et teadlikult ja mitte iseenesest läheneda oma sihile.

Kõik sünnib energia muutudes. Mida parem energia muutmistee või meetod, seda täielikumalt muutub energia vorm A teiseks vormiks B. B:A ligineb seetõttu muutmistee paranedes (1) ühele. B:A nimetakse ökonoomiliseks koefitsiendiks (das gütöver hältnis) „Ökonoomilise koefitsiendi parandamine ongi see, mis võib lugeda iga kultuuri sisumõtteks ja ülesandeks,“ ütleb V. Ostvald. Ök. koefitsienti suurendavad elus aparaadid, tööriistad ja tööjaotus spetsialiseerumise kaudu. Iseenesest mõista, et meil teadustöös olgu parimad tehnilised abinõud. Kuis lugu on aga tööjaotusega?

Tööjaotus kaotas majanduses väiketööstuse. Looduses on sünnitand spetsialiseerund rakud organismid, spetsialiseerund organismid aga vägevad ühiskonnad, näit., sipelgad, mesilased jne. Sipelgad oma jaotusega soldateks, töölisiks, emadeks jne. — suudavad ehita määratu suuri ja mugavid pesi, mis sipelgas üksi olles arusaadavalt ei jõua. Spetsialiseerumise tähtsuse ja kasu juures ei maksa ta näitlikkuse tõttu pikemalt peata.

Meie ligineme tahestatmata Europale. Polnud ammu, kus meil rahvaklasse eitati — ja juba omame proletariaadi, kodanlased jne. Seep. astugem teadlikult Europale vastu. Europa teaduses aga valitseb äärmine spetsialisatsioon, sarnane, et mõnel alal edasi jagada esialgu vast võimalik pole. Vene teadus seisab suurel määral väljamaast seep. taga, et ta omand pole spetsialisatsiooni

mõtet. Meil lastakse inimene enne vanaks ja rumalaks õppida, kui doktoriks võid saada. Et väljamaal matemaatika doktori aukraadi omada, on 3-4 korda vähem tööd vaja, kui Venemaal. Meil Eestis on isegi üks (või enam) väljamaa naisdoktor olemas. Jõuab seda Eesti naisterahvas Venemaal nii pea — eks näe!

Teadlik äärmine spetsialisatsioon — oleks parim abinõu meie teadustasapinna otsekoheks tõstmiseks. Entsiklopedistlike vaimu asemelle astugu põhjalik töö üksikul alal. Meie intelligentsil on teadmisi, kuid neis teadmises pole süsteemi — seks on nad liig laialised. Filosoofiline haridus oleks selle laialise hariduse süstematiseeriija, mitte aga üksiku teadmisharude süvendaja. Et filosoofiline haridus otsekohe mõnda eriteadusala oleks edasi viinud, seda, vabandage — kuulen esimest korda. Teisemõtteline süsteem, mis juba teadusliselt viljakas, ilmub spetsiaalalasse süvenedes, kõrvalteadusi mis spetsiaalasjaga seotud, uurides. Nii kasvab ja kujuneb noores teadusline ilmavaade, nähtuna, näit. loodusteaduslisest, ühiskondlisest, puhas filosoofilisest jne. seisukohast. Süvenedes teadusharusse — ilmuvad uued probleemid, tulevad uued mõtted, ideed, mis viivad edasi sel teataval alal.

Entsiklopedistlike ilmavaate ilmudes olid temal omad põhjused. Pääpõhjus oli rahvuslik ärkamine. Loodame, et see ärkamine enam kaua ei kesta, et elame üle tema viimseid aegu. Igatahes niipalju oleme temast üle, et ta enam meid suurelt ei takista omi kultuurprogramme ja metoode tarvitama algamast. Ja kuigi ta jäänused meid kohutavad, siis ütleme, oletame, et juba üle olemegi. Sest teadustasapinna tõstmine, need kultuura töö metoodid on nii hääd ja viljakad, et varsti tagasi anname seda, mis rahva valgustamine meilt nõuab. Sest kui meil mehi on, kes oma asja tunnevad, kes kui arstid, advokaadid, seltskondtegelased — sotsioloogid, inseneerid jne. teadusliselt maksavad — siis ei pruugi me karta, et meie rahvas pimedusse jääks! On tarvis kord ometi lõpeta printsiihi olemasolu: omanda ja anna edasi! Vaja üles tõsta põhjuseid: omanda, loo ja anna edasi.

Vaja ühineda meie üliõpilasaastais teaduslikuks otstarbeiks, et meie suudaksime vastastikku üksteist teadustöös aidata. Vaja asuta organisatsioon, mis teadussihete saavuta aitaks. Olemas olevis org-nes vaja ühineda fraktsiooniks. Vaja spetsiaalajast kõneleda ja kas või kohusta organisatsioon liikmeid neist osavõtma, mis läbi spetsialiseeruja üliõpilase üldteadmised ei väheneks ja ta ei muutuks kabinetteadlaseks. Kuid üleüldiselt ei maksa karta sarnast kollitamist, sest tõsine teadlane — spetsialist ei saagi olla piiratud ühekülgne, kuna igal spetsiaalalal on väga palju kokkupuutumiskohteteiste teadustega.

Omi puudusi tundes, teades omi nõrkusi, pääliskaudsust, huvipuudust ja kõiki muud — algame, meie noored eestlased, asjast südilt kinni ja läheme varustuna kultuuraabinõudega julgelt vastu Eesti autonoomilisele teaduselle!

7 mai 1917.

Juhan Vilms.

J. Uluotsa kõne „Keelte õigus“ aluslaused.

1. Üleüldse tuleb keelte õiguse all mõista õigusliste normide kogu, mis keelte tarvitamist inimlikes ühiskonnas reguleerib. Kitsamas mõttes mõtleme keelte õiguse all sellekohaseid normisid riikides (osariikides, autonoomilistes provintsid) mitmet keelt rääkiva rahvakoguga, kus keelte õigus rahvuste eluküsimusena esineb, ning tõsiste vajadusliste ja vormiliste (kultuuriliste) huvidega seotud on.

2. Keelte õiguse (kitsamas mõttes) aluseks võivad olla: a) Valitseva keele printsiip (cuius imperium, eius lingua), vastav valitseva rahvuse, fiskaalide, ametliste asutuste funktsioneerimise, mõnikord ka rahvamajanduse tarvetele; eitav mittevalitsevate rahvuste huvisid (kultuuriliselt, harilikult ka majandusliselt), kalduv mittevalitsevate rahvuste hävitusele ehk riikluse mõtet kangutav, kodanikkude vabadust ja üheõiguslust eitav. b) Keelte üheõigusluse printsiip (cuius lingua, eius ius), vastav kodanikkude üheõigusluse mõttele, rahvuste vabale edenemisele (vormiliselt aga mitte igakord vajadusliselt); kahjulik fiskaalselt, kalduv kahju tooma ametliste asutuste funktsioneerimisele, järjekindla läbiiviimise juures riiklust kõigutav, koguni hävitav.

c) R a h v a h ä ä k ä e k ä i g u (kompromiss) p õ h j u s m õ t e (salus populi — suprema lex linguarum). aa) Keelte üheõigusluse printsiip maksmas, nii palju kui see fiskaalidele, võib olla ka rahvamajanduse, ametliste asutuste funktsioneerimise tarbele ning riikluse mõttele vastu ei räägi; bb) vasturääkimise piirides maksab valitseva keele printsiip ametlike keele näol (riigis, osariigis, provintsis).

3. Keelte õigus reguleerib keelte tarvitamist üleüldse (riigis ect.), kuid pääasjalikult keelelisi vahakordi A) riiklike (avaliku õiguse) asutuste ning B) eraisikute (asutuste) vahel ja kuulub seega avalikvõiguse piiri: Aa) Administratiivistes ja kohtulistes asutustes tuleb vahet teha a) sisemise ja välimise asjaajamise keele vahel: esimeses — soovitav keele üksus, viimases — mitmekesisus (kompromisspõhjusemõte v. § 2-c). b) S e a

dusandlistes kogudes (riigis, osariigis, provintsis) soovitav ühe keele printsiip, seaduste keel autentiline üks, ametline tõlgeteistes keeltes. c) Hariduslistes ja kiriklistes asutustes — üheõiguse printsiip. Selletõttu aa) ühekeelsed (rahvuslised) kogudused, õpiasutused, ehk bb) kogudused ja õpiasutused ühed samad, kuid mitme keelega. Esimene soovitav alamates, teine ülemates. d) Ühe keele tarve sõjaväes — rahvusliste väeosade tarve.

4. Keelte tarvitamine mis eraisikule (asutusele) riigi organidega läbikäimises ehk oma avalikkude õiguste-kohuste täidesaatmise juures antakse, võib olla: a) õigusline refleks (habeo, alieno jure), annab ametnikkude omavolile maad, ainult administratiiv-politsei all, äratav rahvuslisi kiresid; b) subjektiivne avalik õigus (habeo, suo jure), kindlustab kohtuliselt keelte julgeoleku, ei ärata umbusku riigi organide vastu, mõjub kaasa rahvuste rahulikule kooselamisele.

5. Keelte tarvitamise õiguse (ja refleksi) subjektina on eraisik (asutus) teatavate eelduste korral. Viimased võivad olla: a) territoriaalsed (cuius regio, eius lingua) — ei vasta keelte üheõiguse printsiibile. Jaguneb aa) kohaliste keelte süsteemiks — ei ole juriidiliselt tähipäälne, omab üheõiguse printsiibi halvad küljed; bb) kohaliste ülesloetud keelte süsteemiks — juriidiliselt pretsiis, vastab kompromiss-põhjusemõttele (v. § 2-c). b) personaalne (cuius nationis, eius lingua), põhjeneb aa) deklaratsiooni pääl, annab võimalust isiklisele omavolile, ümberrahvustamisele, äritab rahvuslisi kirgesid; bb) „loomulise“, „koduse“, „ema“, „läbikäimise“ keele pääl. Soovitav emakeele printsiip. c) Territoriaal ja personaal eelduste ühendus: aa) territoriaal printsiip keelte üleslugemisega, bb) personaalprintsiip emakeelega.

6. Eeloleval Vene riigi korraldusel paistab poliitiliselt otstarbekohane olevat keelte reguleerimiseks maksuma panna: Kompromiss-põhjusemõtet (v. § 2-c) subjektiivliste õiguste näol (v. § 4-b), ühendatud personaal-territoriaaleeldusega (v. § 5-c), mille juures Estoonias oleks Eesti keel ametline keel (v. § 3-c, bb), muud kohalikud keeled oleks Saksa ja Vene (ühes osas ka Rootsi keel) (v. § 5-c); väljaspool Estooniat leiaks Eesti keel kaitset keelte üheõiguse printsiibi põhjal (v. §-2c,aa) sellekohastes riigiasutustes (v. §-3).

Leitnant stud. rer. nat. Karl Frikhoff †

Õöl vastu 23. detsembrist 1916. a. langes sakslaste vastu võideldes alamleitnandina endine korp. Sakala liige, loodusteaduse üliõpilane Karl Frikhoff ja maeti hiljem Riia ohvitseride surnuaeda.

Kadunu sündis 31. detsembril 1889. a. Rakvere kreisis. Keskkooli hariduse sai Treffneri gümnaasiumis, mille 1911. a. kevadel lõpetas. Sama aasta sügisel astus Tartu ülikooli loodusteaduse jaoskonda ja korp. Sakala liikmeks. 1915. a. sügisel läks K. F. sõjateenistusse, lõpetas pea Pavlovi sõjaväekooli ja teenis kolm kuud Galitsia väerinnal. Tema enese soovil vahetati siis tema asukohta ja K. F. teenis terve läinud suve Tartus Läti pataljoonis. Terve sügise kunni oma langemiseni asus kadunu Riia all Läti roodu komandöörina. Tema surma kohta kirjutab alamleitnant Möldre järgmist: „õöl vastu 22. XII. kutsuti kõik roodu komandöörid kokku ja seletati meie ülesanne ära. K. F. oli väga tõsine ja nähtavasti asus tema rinnas juba tume aimdus. Praegu konstateeritakse ju sõjameeste keskel üleüldse, et paljud neist oma langemist enne lahingut ette aimavad. K. F. tegi enne võitlust testamendi ja andis selle sõjaülemuse kätte. Õöl vastu 23. XII. liikusime eelliinile. Inimesed tõsised ja kurvad kesk kaledat külma lumetuisku. Eelliinil tuli mulle Frikhoff kahwatanud näoga juurde ja küsis: „kuidas lugu on!“ Need olid ta viimased sõnad, mis ma kuulsin. Kui ma esimesest vaenlaste liinist läbi olin murdnud, ja teised järele jõudsid, kuulsin, et Frikhoff juba langenud. Kuul oli kaelast sissetunginud ja surm olnud silmapilkne. Juba enne langemist oli K. Frikhoff leitnandiks saamiseks ettepanud. Nüüd on see juba väljakuulutatud.“

Sõjamehena oli kadunud Karl Frikhoff äärmiselt hoolas ja töökas, nagu alamleitnant Möldre kirjutab; korp. Sakala liigete keskel kestab aga elav mälestus sõbralikust seltsilisest ja kaasvõitlejast kaua edasi.

Stud. jur. Jaan Kangro-Pooli †

Jaan Kangro-Pooli elukäik on puhastüübiline Eesti üliõpilaskonna sellele osale, kes algades varajasest lapsepõlvest, kangekaelselt ja uhkelt alt verivaesusest endid üles kõrgema hariduse poole kisuvad, — ja, võib olla, poole tee pääl murduvad. Välise suure ilma suures mõõnas tundub see nagu traagikomöödilise miniatüür, on nagu tormi heitlus veeklaasis, ehk nagu sõge

Julgus võidelda saatusega, mis sind aineliselt teise ühiskonna liiki sünnitanud, kui sa vaimliselt tööpoolest kuulud. Meie Eesti intelligentsi sündimise võimaluses on aga niisugune murdmise ja enesekulutamise printsiip kaaluvamaks teguriks. Eesti talupojapõlve vaest andelisemat osa pole mitte toetamas enam Saksa jõuka ja haritud klassi sümpaatiat, nagu see mitmele meie tähtsamaist meestest osaks sai ärkamise aja päivil; niisama ei taipa ka meie nooruke ühiskond oma jõukama tõusiku kihiga Eesti vaesele üliõpilaskonnale ei kõlblist tuge, ei isiklikku toetust, ei ka ühiskondlikku korraldust luua, mis hariduse saamise õpihimulistele aineliselt inimlikuis piirides võimaldaks.

Jaani Kangro-Pool oli üks nendest paljudest Eesti üliõpilaskonnas, kes algusest lõpuni ise omal jõul õpivad ja elavad.

J. K-P. sündis 30. I. 1888 Tartu lähedal Vahi mõisas sepa pojana ja oli vanemaks 3 venna ja õe keskel. Isa töötas noorest east kunni surmani Tartus Faure töökojas ja nii kasvas J. K-P. Tartus üles. Ta hakkas 8-kuuselt kõndima ja luges nelja aasta lapsevana vanematele vana Dr. Hermann Postimeest selgesti ette. 8-10 aasta vanaduseni õppis tuntud P. Org'i algkoolis, pärast Tartu 4-klassilises linnakoolis, mille parema õpilasena lõpetas 15 aasta vanuselt 1903. aastal.

Varandusline seisukord ei lubanud kauem koolis käia: isa teenis vabrikus ainult 510 kop. nädalas ja sellest pidi jätkuma kuuetele inimesele elamiseks ja kolmele vennale korraga kooliskäimiseks. Huvitavaks ja kohutavaks nähtuseks, missugustes oludes Eesti õppiv noorsugu töötama peab, olgu tähendatud, et J. K-P. linnakooli lõpueksamite ajal Tartu bürgerite seltsis õõsiti keegli-poisina elamiseks raha teenis. Varsti pärast eksamid läks J. K-P. Bandelier mööblivabriku kontorise teenistusse, oli sääl seitse aastat ja hoidis hoolega rahakopikuid kokku õpetöö jätkamiseks. 1910 aasta sügisel avati Tartus õhtused keskkooli kursused ja J. K-P. oli üks, kes esimesena enese kursuste juhatusele õpilaseks ülesandis. Kolme aasta kestusel ei puudunud J. K-P. kursuste tundidelt vist rohkem kui 3 tundi ja 1913. aasta kevadel tegi keskkooli lõpueksami Tartu gümnaasiumi juures eksternina kõige parema tunnistusega. Sügisel astus Tartu ülikooli õigusteaduse osakonda ja ühtlasi korporatsioon Sakala liikmeks. Tundidega raha teenides ja laenude abil, kõige minimaalsema piskuga kodus elus läbiajades (läinud talve kolme kuu jooksul ei näitanud termomeeter mitte ainukest kordagi üle 6° R.) suutis J. K-P. enese juristide ridades esimesel kohal pidada, tegi eksamid viimseini kõige paremini ja valmistas külmavereliselt kevadiste riigieksa-

mite vastu. Siis tuli järsku haigus (*ileus*), nõrga närvidega organism ei pidanud löikusele vastu ja J. K-P. suri 11. III. 17 ilma, et oleks löikuse unest ärkanud. Visa töömees ei saanud surma pääle mõelda : viimaste sõnadega oma vennale avaldas ta kahtlust, kas saab nüüd veel kevadel eksamile minna, või ei.

Nii murdus noore Jaan Kangro-Pool'i elu siis, kui ta mõtles elusse astuda. Hingeliselt ja ilmavaateliselt äärmine optimist, ideaalse südamepuhtusega aumees ja haruldase järjekindlusega tööinimene — niisugusena võitis J. K-P. korp. Sakalas kõikide kaasvõitlejate südamed ja täitis nii mõnegi hinge kibedatel tundidel uue julgustava eluenergiaga.

Õpetöö kõrval tundis J. K-P. iseäralist huvitust esteetika ja kunsti vastu. Selleks tellis ta Vene ja väljamaalt igasugust kirjandust ja õppis mitte vähem süstemaatiliselt, kui oma eriasja. Paaril viimasel aastal kogus ta jõudumööda mõnesuguseidki märkusi ja teateid Eesti kunstnikkude kohta ja unistas aegadest, kus kas või omal kulul suuremat Eesti kunsti kronoloogilist materjali kogu ühes pildi-koguga väljaanda. Nüüd on saatus sundinud meid J. K-P. töörikka elu lõpuarvet pidama enne, kui meie minisuguseid töö resultate näha saime.

Sõprade seltsis on väärt niisugused mehed, nagu Jaan Kangro-Pool mitte ainult sellega, mis nemad teevad, vaid juba sellega, mis ta on. Jaan Kangro-Pooli kuju, tema sisemine inimene jääb ideaaliks nii paljudelegi meie kõikide seast.

Cand. jur. Karl Alfred Preisberg †

Inimesed, kes elu protsessi küljes ripuvad kõigi oma võimetega, kes surma ees orgaanilist ja võitmatut hirmu tunnevad ja selle mõjul valmis on leppima ülekohtu ja vägivallaga, et ainult elada, — on alati enamuses olnud. On aga teisi, kelle tundeilmas surm mingi rolli ei mängi, kelle kõik vaimujõud on pühendud elu põlevamatele probleemidele, kõik püüded sihitud selle poole, et elu sisaldaks endas teatud ideaalseid väärtusi, ilma milleta ta oleks surma sarnane. Need inimesed on tugevate ühiskondliste instinktidega, mis ikka omased on enda isikule vähe maad lubama teadvuses ja tegevuses; need ei hädalda surma mõteldes, ei valmistugi surma vastu, ehk kui, siis nähes surma liginevat, võidavad tema iseeneses ilma avaldumata.

Viimaste hulgast oli Karl Alfred Preisberg. Pea lapsest saadik näeme temas elavat sädet, mis sellest ümbrusest, kus tal elada tuli, otsis süttmaterjali, mis teda sundis ümbritsevate inimeste vahekordades ümberpaigutamisi ette võtma, et elu täielikum oleks . . .

Karl Alfred Preisberg sündis Türi, Järvamaal 16. augustil 1891 ärimehe ja ettevõtja pojana. Esialgse õpetuse sai kodus; üheteistkümneme aastasena lõpetas Türi kihelkonnakooli neljaaastase kursuse; 1903 astus Tallinna Aleksandri gümnaasiumi ja lõpetas selle 1910. „Gümnaasiumist on imelikul viisil hääd mälestused jäänud, ehk küll mitmesuguste kavatsuste (nagu Eesti keele tunnid jne.) tagajärjel vahekord koolivalitsusega kõige sõbralikum ei olnud.“ Need read iseloomustavad: neis avaldub vastuvõtlikkus hääde inimeste mõjule, mis suudab võita kibeduse, paratamatult tekkinu võitluses „reshüimiga.“

1910 astub K. A. P. Peetrilinna ülikooli õigusteadust õppima, jõuab sääl aga ainult ühe semestri viibida: algav haigus sunnib tervise eest hoolitsema. Peetrilinnas oli PEÜSi liige. Pääle pike-ma vaheaja astub 1912 sügisel Tartu ülikooli õppimist jätkama ja ühtlasi EÜS:i liikmeks. 1916 a. lõpul teeb Moskva ülikooli juures lõpueksami esimese järgu diplomiga. — Halastamata tõvele ei suutnud iseenesest tugev loomus enam vastu panna: enne kui jõuti erakordse aja loodud takistused ravitsemisplaanidele võita, ei olnud Karl Preisbergi enam. 15. märtsil 1917 tuli surm rohke vere kaotuse tagajärjel.

Juba keskkoolis esines Karl Alfred Preisberg organisaatorina: põrandaalune Eesti kooliõpilaste ring, Eesti keele tunnid, hariduseseltsi asutamine Peetris ja Hageris — selles avaldub see noorusele omane entusiasm ja usk asja sisse, mis teist hingelaadiga inimestele on sagedasti paistnud isegi fanatismina ehk vähemast nooruse rumalustena.

Päälinna ülikoolist võtab Karl Preisberg oma paremad mälestused kaasa. Mõned õpejõud jätavad temasse kustumatu mulje, Vene üliõpilaskonna elu, mida ta erapooletuna päältvaatajana hindab, juhib teda sügavamale ühiskondlisse hingeelu probleemidesse ja äratub temas säälse „tulevärgi“ võrdlemise kaudu koduste „sootulukestega“ ihaldust laiema eneseavalduse järele. Sellest ajast on pärit ka mõned tutvused päälinna Eesti üliõpilaste seas, mida ta lõpuni kõrgelt hindas.

Karl Alfred Preisberg on laiemalt tuttavaks saanud kui vaimustud karskuse aate eest võitleja.

Kuid ei ole kahtlust, et see tegevus ainult üks osa oli laiemast tegevuskavast, mis püüdis enesesse mahutada mitte üksi kodumaa kultuurilised, vaid ka poliitilised püüded. Neid selgitada kõige päält kaasvõitlejate keskel, kaasa mõjuda sellele, et sünniks mingi „poliitiline generatsioon“ on lahkunu viimase aja soov. Selle tegevuse tähtsust praegusel silmapilgul ei ole enam tarvis selgitada . . .

Eesti Üliõpilaste Seltsile Tartus olid viimastel aastatel Karl Alfred Preisbergi paremad jõud pühendatud. Raskel ajal kandis ta pikemat aega esimehena seltsi tegevuse juhtimist oma õlgadel, püüdes mitte üksi seltsis, vaid terves üliõpilaskonnas ühissetevõtete kaudu panna hoogsamalt tuksuma elu, tõsta teaduslist temperatuuri.

Loomulik oli muidugi, et selles aktiivses tegevuses tekkisid nii vastupidisedki pooldumised, kuid keegi, kes kaasa on elanud üliõpilaskonnas viimastel aastatel, ei saa eitada Alfred Preisbergis ühte paremat kaasvõitlejat . . . Ei saa ka tunnustamata jätta seda sügavat traagikat, mille tähe all me teda hauda kandisime: kaasvenda, kel vabal maal kõige enam õigust ja põhjust oleks olnud elada . . .

A. L.

K. Preisbergi mälestuseks.

On olemas igavene vastolu moraalse eluõiguse ja bioloogilise elujõu vahel — vastolu, mis on mõnel korral pea märkamatu, teisel puhul jälle taevani kisendav. Lepitavaks mõtteks võib siin olla ainult sügavam arusaamine Looduse arenemisseaduste saatuslikkusest: kui ongi olemas kõik väärtused, puudub aga üks tähtsam ja olulisem, siis järgneb sellest saatusliku paratamatusega kogu väärtuste kompleksi lagunemine ehk annulleerimine. See on kurb meie kitsalt isiku seisukohalt, kuid see on paratamatu objektiivse olemise ja arenemise seisukohalt.

Üks selle fataalse seaduse ohvritest olid Sina, lahkunud kaasvõitleja! Sa olid hingeliselt arenenum paljuist meist, kuid Sa olid kehaliselt nõrk — ja Sa pidid langema, vastu meie kõigi tahtmist!

Sa olid julge omis mõtteis ja unistustes! Surve ajal, kus meie, äripäisemad hinged, tegelikka väiketöid tarvilikumiks pidasime, kui tol korral meile täidesaatmatumina nägivid unistusi, mõlkus Sul juba mõttes meie rahvuslik iseseisvus tulevases rahvaste föderatsjoonis. See oli ju meiegi salasem südamesoov, kuid me ei tahtnud seda ebaajakohasena lõkkele õhutada. Sina aga ei hoolinud relatiivsest ajakohasuse mõistest: Sinu mõtted viibisid igaveste kategooriate, igaveste väärtuste vallas.

Sa olid üks neist senni kahjuks nii haruldasist inimesist, kelle hinges on sündinud täisulatuslik süntees rahvuskultuurilise mõtte ja ühiselulise õigluspüüde vahel: Sa olid igasugusest ühekülgusest, doktrinäärsusest ja kitsarinnalisusest vaba rahvussotsialist.

Sind haa ääres mälestades toonitasid paljud kaasvõitlejad Sinu aatelse päranduse tähtsust ja õpetlikkust. Et nad Sinu edustatud aadete sisusse tungiks ja sellega Su mälestust austaks!

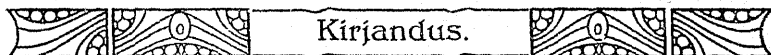
* * *

Üks fataalseist eluseadusist on tung tasakaalu, kaotuste ta-sumise poole. Mida suurem kaotus, seda tugevamini katsutakse seda tasuda. Mõnel korral jääb tasu vähemaks, kui kaotus. Ta võib aga suuremgi olla, nii et kaotus õieti võiduks muutub. Täis-tugeva elu tunnismärk ongi see, et ta vähemilgi võimalusel muu-dab kõik kaotused võitudeks, samuti nagu nõrkuse korral võidud võivad kaotusiks muutuda.

Sinus kaotasime meie palju, kuid just see kaotus kihutab meid seda tasuma enese jõu tugevama pingutusega: me tahame üle hulga Sinu koorma enese õlgadele võtta. Ei julge ette tõen-dada, et sel kombel sama palju uusi väärtusi tekiks, kui Sina neid oleksid loonud ellu jäädes, kuid igatahes püüame me selle poole, seda tõsisemalt, mida sügavamalt meie Sinu kaotamist tunneme.

Hinga rahus! Me tuleme kord kõik Sulle järele — siis kui meiegi eluvõitlused ja võidud viimase kaotuse ja võiduga — surmaga — lõpevad.

V. Ernits.

Hans Kruus, „Peetrilinnas ajaloo suurpäivil. — Veebruar—märts 1917.“

O.-Ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ Tartus, 45 lhk, hind 50 kop.

Iga ajajärk sünnitab oma kirjanduse.

Iga aeg omab teatava hulga talle pühendatud trükituid poog-naid, olgu see ka kõige tagurilisem reaktsooni aeg. Seda enam iseloomustav on see praeguselle ajajärgule. Ei ole suutnud võis-telda ükski aeg oma trükisõna hulga poolest suurte ajaloo murran-gu päiviga. Vaatamata neis valitseva sündmuste tormavuse pääle suudetakse püsida paigal, ülestähendades omi muljeid ning äranä-gemisi. Alguses, sündmustiku värske mõju all sünnivad leheküljed isiklisi meeleolu kirjeldusi, antakse väljendusvõimalusi vaimustusile. Alles pärastpoole, kui hakkavad mõõnana esimesed liikumiste tõusud, andutakse elunähtuste kainemale vaatlusele ning tõsisemale hindamisele.

Sarnane ajajärgu tundemärke kande suure aja esiksünnitus meie kirjanduses on Hans Kruusi broshüür „Peetrilinnas ajaloo

suurpäivil". See on sündmustiku otsekohese mõju all loodud autori meeleolu kajastus, — on rida ajaloolisi sündmusi, millede tunnistajaks olnud autor, — kas isikliselt ehk pältnägijate edasiandmise kaudu, — segatud ta isikliste muljete, meeleolude, äranägemiste kirjeldusega, on rida „päevaraamatulisi ülestähendusi“ — nagu tähendand autor — kus ühtesuland sündmused isikliku eluga.

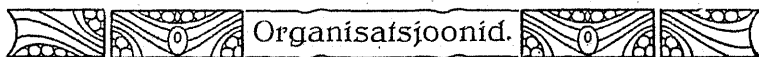
See on koguke ajalooliku tähtsusega lehekülgi — üks väike osa sellest materjalist, millest ammutavad tulevad ajaloolased omad käesoleva aja elevuse hindamised, leides neist üksikuid ajaloolisi tõsiasi.

Juba töö enese sisu tingib teatava katkendlikkuse — ta ei kujuta mingi kirjanduslist tervikut ja, ma arvan, keegi ei lähene talle sarnase nõudega. Raamatu kandev külg on temas ettetu-levad kordaläind meeleolu kirjeldused ta teises osas, mitte tema õre sündmustik.

Meile kõrvalseisvatele, kes me huvitatud oleme revolutsiooni sündmustiku peenustest pakub käesolev broshüür kõige rohkem. Meie ei suuda leppida ajalehtede kainete sündmustikku kirjeldavate teadetega, meie igatseme millegi intiimima järele, mis meile lähendaks neid suuri sündmusi, mis võimaldaks ettekujutuse ja arusaamise nende tegelaste elust. Just siin täiendavad ajalehe teadete puudulikkust ning kuivust „Petrilinnas ajaloo suurpäivil“ taolised raamatud. Neis tutvustume otsekoheselt revolutsiooni tegelaste hingeeluga, nad saavad meile lähemiks, arusaadavamiks, ning ühes sellega kasvab meie arusaamine sündmustiku võidurikkast käigust.

Praeguse aja rasketes kirjastustingimustes esineb käsitatud broshüür rõõmustavana nähtusena meie alles sündiva revolutsiooni-aegse kirjanduse sarjas.

I. T—n.

Riia Eesti Üliõpilaste Seltsi 1915/1916 õpiaasta tegevuse ülevaade.

Politehnikumi evakueerimise tõttu algas REÜS oma tegevust Moskvas oktoobri keskel. Võõras linnas, võõrastes oludes oli tegevus märksa raskendud.

1915—16. õp. a. algul oli seltsis 27 liiget, õpiaasta jooksul tuli juure 4, politehnikumi lõpetasid 2, sõjaväkke kutsuti 4, Austrias sõjavangis oli 1. Vilistlasi oli 21.

Seltsi tegevuse juhtimiseks peeti 10 pääkoosolekut, millest läbitikku 74% Moskvas viibivist seltsimeestest osa võtsid. Eestseisuse koosolekuid peeti nädalas kord.

Õpiaasta jooksul pandi 8 kõneõhtut toime, millest ka Moskva Eesti Üliõpilaste Seltsi liikmed elavalt osa võtsid.

Peeti järgmised kõned:

- E. Hanssdmidt: Meie tööstus.
- B. Martin: Väikepõllupidamine.
- J. Naaris: Eesti ühistegevus.
- J. Naaris: Meie kaubandus.
- M. Sander: Kunst ja rahvuslus.
- A. Gustal: Kapitalism.
- A. Varep: Läti intelligentsi kõlbline kriis.
- J. Öunmann: Eesti üliõpilaste seltsid ja korporatsioonid.

Kõne läbistikune pikkus oli 55 min.

Raamatukogus oli õpiaasta algul 574 nr. R. 695.91 k. nominaal-
ses väärtuses, juure tuli 78 nr. R. 154.11 k. väärtuses, seega oli aasta
lõpul raamatukogus 652 nr. R. 850.02 k. väärtuses. Raamatukogu
tarvitamine sai korraliseks alles viimase semestri lõpul, kus suurem
hulk raamatuid Riias Moskva jõudsid.

Omapaheliseks abianamiseks töötasid pika- ja lühikesaja
laenukassad. Esimene andis aasta jooksul laenukena välja R. 367.50
k., teine — R. 170. —

Seltsi juures töötasid pääle revisjoni komisjoni kõne toim-
kond ja spordi osakond.

Teeõhtuid peeti aasta jooksul 4.

K.

Kodumaa tundma õppimise tööst viimse kümne aasta jooksul Eesti Üliõpilaste Seltsis.

Mäletan umbes 10 aastat kodumaa ja tema mineviku tund-
ma õppimise tööd EÜS:sis, mis teravalt piiratud kahte eri osasse
langeb: esimene kunni osakonna asutamiseni 30. okt. 1911. aas-
tal, teine — viimised viis aastat.

Esimene neist oli märksa 1905 a. ideede ja lööksõnade
mõju all; oli mõjul õige tuntavalt kosmopoliitiline ilmavaade, —
omandatud Vene üliõpilaskonnalt.

Et endisaegne kodumaa mineviku valgustamise töö mitte kül-
lalt elavaid tööjõudusid ametisse ei suutnud rakendada, vähemalt
endisel kujul mitte, siis sattus endine töö traditsioon esitsa aina
pilke-õunaks. Kui käredatel aegadel selle üle naerdi, et E. Üli-
õpilaste Seltsi liikmed tol ajal rahvalaulusid korjates mööda maad
rändasid, selle asemel, et aktiivselt ühiseluliste probleemide lahendamisest osa võtta, siis langes seltsis eneses kõvasti töö endisel
kujul. Kõnesid kodumaaliste ainete üle peetakse harva, needki ei
suuda elavaid mõttevahetusi elule kutsuda, albumite välja andmine
endisel kujul jääb koguni ära, pääasjalikult küll kohase kaastöö
puudusel. Kui siiski kõnekorra täitmiseks koosolekutel kõneldi,
siis harilikult niivõrd ükskõiksete teemade üle, et koosolijad tihti
kõne lõpuni saalis ei suutnud püsida. — Kui siis kõnesid hakkas
aja jooksul tulema, millele elavad läbirääkimised järgnesid ja

kus osavõtjad rohkearvulised, — siis olid need loodusteaduslike ja ühiseluteaduslike sisuga.

Juba 1907 ja 1908 aastal, kui suurem kogu uusi tööjõudusid seltsi juure oli tulnud — on väljapääsmise tee otsimist niisugusest seisukorrast märgata, kus ainult loodusteadlased osakonnana ühiselt töötasid ja oma töö vilja avalikkudel kõneõhtutel rahvale ette kandsid, kuna teised üksikult töötades, igauks oma ette suuremaid tagajärgi kätte saada ei suutnud.

Asutatakse siis „Ühiseluteaduse Osakond“, kus ühiseluliste probleemide harutamine peaaegu pidi etendama, kuna meie lähema kodumaa vastu õige külmad oldi.

Peab aga tähendama, et need rahvusvahelise teaduse harutused pea kedagi ei suutnud tõsisemalt pikemaks ajaks tööle õhutada, nii et osakond varsti igavesele unele suikus.

Teiselt poolt oli 1907 ja järgmistel aastatel kogu noori ajalooteadlasi E. Üliõpilaste S: i kogunud, kellel kodumaa mineviku uurimine ideaaliks oli; et aga ülikoolis kõike muud pääle Baltimaa mineviku uurimise pakuti, siis hakati juba 1909 ja 1910 a. sellest kõnelema, et tarvis on kodumaa ajaloo uurimise jaoks uut osakonda asutada; aga esialgul on veel kosmopoliitiline vool nii võrd mõjul, et üksikute katsetest midagi välja ei tulnud ja alles 1911/12 õpiaasta algusel on üleüldine äratundmine mõjule pääsnud, et meil ülikoolis pakutava teaduse kõrval tingimata tarvilik on kodumaa minevikuga lähemalt tutvustuda, et tagajärjerikkalt kodumaal omas ametis töötada ja omandatud teadmisi sel alal ka laiematele ringkondadele edasi kanda, sest üleüldiselt ollakse meil — välistel põhjustel suurelt osalt — kodumaa mineviku tundmises aina algastel, kuna meie koolid selles asjas osaltki kaasa ei aita ja siin ainult ajakirjanduses pakutavate teadmistega oleme pidanud leppima.

Ehk küll asutamise koosolekul 30.X ja 6.XI 1911. a. kahtlejaid leidub: „kas üleüldse osakond midagi võib anda; teised osakonnad, mis seltsis elutseda, polla veel midagi suuremat teinud, osakonnad elutseda ainult nime järele. Inimene ehk võiks üksi niisama tööd teha kui huvisid on; kui neid üleüldse ei ole, siis on osakonda asjata asutada. Tullakse läbirääkimistel otsusele, et meil t a r v e osakonna järele o n ja ka huvid ei puudu, mida juba see tõendada, et see küsimus päevakorrale võeti“.

Asutatava osakonna kodukorra 1. punkti järele on tema otstarve — „kodumaa ajaloo igakülgne tundma õppimine ja üleüldiste ajaloo probleemide selgitamine“. Nagu see kodukorra punkt näitab, on esialgul pääasjalikult kodumaa ajalugu mõeldud käsitada ja et osakonna asutajad eestkätt ajalooteadlased olid.

Kodukorra punkt 2. Abinõud: „Ajalootead. os. paneb vähemalt iga kuu ühe koosistumise osakonnas ehk S-is toime.

Osakond muretseb sellekohast kirjandust ja ajakirjandust.

Osakond saadab ka väljapoole kõnelejaid.

Osakonna liikmed kohustavad endid üleüldistest uurimise töödest kodumaa tundma õppimises osa võtma: kih. uurimine j. m.

Osakond avaldab oma töö vilja S-i väljaannetes ja mujal trükis.

Osakonna liikmeks võib iga EÜS:i liige ja vilistlane olla.

Nagu neist kodukorra punktidest näha, ei ole osakond juba algusest saadik kodumaa tundmaõppimist laiemal alusel mitte kõrvale jätnud.

Esimestel koosolekutel määratakse osakonna lähemaks ülesandeks — „ilmunud kirjandusega tutvustamine, referaadid ja kihelkondade uurimine“.

20-da novembri koosolekul kõneldakse osakonna sihtidest ja töökavast järgmist (vil. O. Kallas): „ . . . Meil on nii vähe kodumaa hääks tehtud. Ollakse võõrad omal kodumaal. Ei osata kirjutada, mispärast meil ka teaduslised ajakirjad soiku jääda (Arstiteaduse ajakiri). Inimene peaks oma mõtteid avaldada oskama, selleks oleks osakond koht, kus tulevasele tegevusele ennast ette valmistada . . .

Teaduslised tööd on meil alles täitsa tegemata. Meil on algust teha — materjali koguda; siis tuleb materjaliga tutvumine ja viimaks teaduslised tööd.

Meie murded on kadumas, riided, muinasaja mälestused, laulud, jutud orja ajast. Meie kultuur taganeb ja bävib võõra ees. Meie täheteadus, meie õue märgid, meie kirjad — need tarvis päästa. Tööd on enam, kui jõudu“.

Kavatsusi mitmesuguste ettevõtete jaoks on osakonnas ikka õige rohkesti olnud, võib olla enamgi, kui seda paljud os. liikmed tarvis on leidnud olevat. Kuid siiski peab ütlema, et kavatsuste mitmekesisus aina elavast huvist ja laialisest osavõtmisest osakonna elust tunnistust annab; pääleegi on ju üliõpilase aeg õieti otsimise aeg, mis teed keegi omas tulevases tegevuses tahab käia. On siis ka täitsa loomulik, et mitte kõik, mis kavatsatud, täide saatmist ei leidnud, tihti välistel põhjustel ei võinudgi leida. On tehtud, mille jaoks jõudu ja võimalust on leidunud. Ja hääst tahtmisest ja püüetest ei ole osakonna eestseisusel ega ka suurel osal liigetest kunagi puudust olnud.

Võib olla, on just selle üleliigse raske töö koorma all üks tegevamate osakonna juhatajatest (Arn. Sihver, hist.), oma töökusega teistele eeskujuks olles, — nii varaselt varjude riiki varisenud.

Üksikutest osakonna töökava punktides oleks nimetada : kihelkondade kirjeldamine ; sel alal on põhjalik kava (küsimiste leht) välja töötatud ja trükitult igal ühel saadaval. Kihelkondade kirjeldustest on siitsaadik ainult J. Roos'i „Põltsamaa minevik“ osakonna väljaannete nr. 1 all ilmunud.

„Rahvusküsimus I“ on EÜS:i kodumaa tundmaõppimise osakonna ülesandel V. Ernits toimetanud, kuna „Rahvusküsimus II“ teoksil on.

Plaanitsetud on ühiseid sõitusid Soome ja reisisid kodumaaga tutvumiseks ette võtta, mida aga viinse aja raske olukord ei ole võimaldanud.

Osakond on Eesti ja Soome keele kursusi korraldanud, millest esialgul osavõtmine üsna elav oli, vähe haaval aga osavõtjate puudusel kokku kuivasid. Viimasel õpiaastal selle vastu oli Soome keele kursustest osavõtmine õige elav.

Niisamuti on katsutud kõne kursusi korraldada, mis aga sündsä õpejõu puudusel pidid ära jääma.

Osakond on kaks korda oma saadiku Soome kodumaa tundmaõppimise ühisuse (Kotiseutu) kongressidele saatnud : 1912 a. jaanuaril Viiburis ja 1914 a. Hämeenlinnas, millest osakonnas hiljemalt huvitavaid seletusi anti, sest Kotiseutu, kodumaa t. õp. osakonna vanema vennana, on juba võrdlemisi palju suutnud ära teha.

Ajalehtede kirjutuste bibliograferimine on üksikute osakonna liigete poolt teostamist leidnud, sest töö on, ehk küll väga tarvilik, üliõpilase otsivale vaimule liig mehaaniline ja sellepärast ei ole suurem hulk kaasvõitlejaid leidnud võimaliku olevat seda tööd tegelikult toetada. Bibliograferimise töö kulude katmiseks on sellekohane kapital asutatud, millele toetust ERM:ilt ja E. Kirj. S:ilt on lubatud. Bibliograferitud on üle 10 a. käiku „Postimeest“, „Tervist“ j. n. e.

On kavatsusi olnud hariduslise seisukorra üle maal teateid koguda ; et aga töö iseenesest õieti laialine ja raske on, E. R. Museumi korjajate kaudu aga seda täide saata võimalik ei olnud, siis on see töö esialgu pidanud kõrvale jääma. Huvituse äratamiseks kodumaa kaunimate kohtade vastu on os-d mõnesaja nr. suure kogu kodumaa piltpostkaarta omandanud.

Kõnede tsükliste läbiviimine kodumaa minevikust ei ole osakonnas mitte hästi õnnestanud, mitmesugustel põhjustel ; küll on aga üksikud osakonna liikmed süstemaatiliselt kõnesid pidanud väljaspool osakonda, näit. hariduslistel kursustel Võrus aprillis 1914 a. j. n. e.

Üksikud ettekanded osakonnas, mis suurelt osalt ka väljaspool mitmele korrale ettekandmist on leidnud, on järgmised :

1. „H. Prants'i — Soomesugu rahvad Veneriigi rajamisel“ — A. Sildnik.
2. „Kiviajast Eestis“ — J. O. Lauri.
3. „Ühe valla ja mõisa vahekorrast“ — A. Nirk.
4. „Lihala linnast“ — M. J. Eisen.
5. „Vanemast raua ajast Läänemere mail“ — M. Puru.
6. „Põltsamaa minevikust“ — J. Roos.
7. „Põhjasõda Tartumaal“ — A. Sildnik.
8. „Läänemere ajaloolisest minevikust“ — A. Sihver.
9. „Rahvuslikust ilmavaatest“ — V. Ernits.
10. „Eesti ajaloolise elu kujutus Kreutzvaldi Kalevipojast“ — A. Sihver.
11. „Rahvuslise assimileerumise küsimus linnades“ — H. Kruus.
12. „Maaalused teed ja labürindid meie kodumaal“ — M. I. Eisen.
13. „Prohvetist Järva Jaanist“ — M. I. Eisen.
14. „Eesti ühiskondline mõte 1915 a.“ — H. Kruus.
15. „Sõjad meie kodumaal“ — J. Järve.
16. „Monroe õpetus ja tema kultus Eestis“ — I. Vaimel.
17. „Eesti ja Vene keele vahekorrast“ — V. Ernits.

Päale selle on hulk osakonna liikmeid nii Tartus, kui ka teistes linnades ja maal kõnesid pidanud, sisu poolest pääasjalikult osakonna töökava kohaseid.

Kirjandust on muretsetud ainult niisugust, mida EÜS:i ega ülikooli raamatukogust saada ei olnud. Kirjandust on osakonnal üle 100 numbri.

Kulude katmisest on S-i vilistlased õige elavalt osa võtnud — vabatahtlikute annete näol.

Ka-ideeliselt on S-i endised liikmed ikka osakonnale lähedal seisnud ja võimaluste piirides koos püüdnud töötada, nii ühiseid kõneõhtuid korraldades kui ka osakonna koosolekutest ja vaidlustest osa võttes.

Osakond on järgmisi ajakirju tellinud: „Historiallinen Aikakauskirja“, „Kotiseutu“, „Исторический Вѣстникъ“, „Historische Vierteljahrsschrift“, „Archiv für Kulturgeschichte“, „Zeiten und Völker“, „Die livländische Geschichtsliteratur“ von Arthur Pölchau, Feuereisen, Wulfius.

Koosolekuid on osakond viie aasta jooksul pidanud üleüldse — 53. Nendest enne sõda 5—6 poolaasta kohta, siis aga 4—5 semestris.

Koosolijate liigete arv on kasvanud: kuna enne sõda keskmiselt umbes 10 koosolekust osavõtjat leidis, siis on viimastel aastatel see arv 16-ni kasvanud, viimasel õpiaastal aga koguni 50-ni tõusnud.

Osakonna liigete arv oli esimestel aastatel läbiseigi 20—30, viimasel ajal on see arv enam kui kahekordseks kasvanud — kuni 60-ni. Ka ettekandeid on ajajooksul enam peetud ja nad on sisuliselt täienenud.

A. S—k.

EÜS:i Loodusteaduse Osakond

võis 1917. l. poolaastal kümneaastase tegevuse pääle tagasi vaadata.

Osakonna asutamise põhjuseks võib lugeda seda, et esimest korda rühm loodusteadlasi eestlasi oli ülikooli astunud ja nad EÜS:is kokku juhtusid, väliseks tõukejõuks oli selleaegne seltsi sisemise elu ümberkujunemine (muu seas oli välja kujunenud osakondadest L. O. esimene); ülesanded tõusid iseenesest: olukord oli ja on veelgi niisugune, et tegevus peamiselt populariseerimise ja eestikeelse loodusteadusliku terminoloogia loomise ümber on keerlenud. Neil aladel on siis selle aja jooksul vähema ehk suurema energiaga töötatud. Praegune aeg ei ole kohane, et pikemaid sellelaadilisi tagasivaateid teha, püüan sellepärast loetleda ainult mõned saavutatud tagajärjed, et lõpuks peatada osakonna viimase töö juures, millel ka tulevikuvaadete mõttes teatav tähtsus ei puudu.

Populariseerimise sihis on peetud peamiselt kõnesid, viimased sõja aastad välja arvatud, kus see tegevus raskendunud oli; 1909 toimetati Ch. Darvini 100-aastase sünnipäeva puhul kogu kirjatükke, mis „EÜS:i album VIII“ nime all ilmus; anti välja juhatuskiri „Kuidas taimi teaduslise taimekogu jaoks kuivatada.“

Tähtsamal kohal on seisnud sõnastikkude loomine, kui möödapääsmatult tarvilik töö teadusliku kirjanduse puudumisel. Selle töö viljana on ilmunud senni „Arstiteaduse sõnastik.“ Taimeteaduse oskussõnade asjus trükiti küsimiseleht ja saadeti vastamiseks laiali; saadatud materjal töötati esialgselt läbi ja on käesoleval ajal teistkordse läbivaatamise all ühiselt EKS:i loodus- ja keeleteadlastega.

Osakonna kümenda eluaasta lõpp langes ühte kõige pikemat aega käsil olnud töö valmistumisega. See oli taimenimede läbitöötamine, millest vähe pikemalt.

Pea osakonna asutamise järele pandi alus taimenimede kogumisele. Pikema ainet kogumise järele usaldati alles 1915 l p. a. asuda nende läbitöötamisele ja selle tööga jõuti käesoleval p. a. veebruarikuus, lõpule. Nimed vaadati läbi „kahel lugemisel“: osakonna liigete omavahelises komisjoonis 1915, I — 1916, II ja ühes EKS:i loodus- ja keeleteadlastega 1916, II — 1917, I.

Eesmärgiks oli kõrvaldada neid raskusi, mis esimeses jões kooliõpetajate ja põllu-ning rohuteadlaste ees seisavad, kui nad kodumaa taimi tahavad Eesti keeli üldarusaadavalt nimetada. Kõige päält on nimesid vähe, ehk vastuoksa, terve rida nimesid ühel ja samal taimel, sagedasti on ka mitu taime sama nime all tuntud. Kergendaks äärmiselt kodumaa taimestiku tundmaõppimist, kui suudetaks luua kõigile enam vähem vastuvõetav kindel nimekiri. Teha esimene samm selles sihis oli kõne all oleva nimekirja kokku seadjate otstarb.

Põhjused, mille järele töö juures käidi, olid lühidalt kokku võttes süsteemikindlus ja rahvalikkus. Püüti selles mõttes ladinakeelse terminoloogia eeskujul liikide sugulussuhteid nende

nimetustes avaldada: kõige päält nimetati perekond (genus,) perekonna nimi ühes kohase omadussõnaga sünnitavad liigi nime. Erandit tehti sääli, kus üksikud liigid kahtlemata üleüldiselt isenime all tuntud on.

Näit.: Artemisia — puju, A. vulgaris — harilik puju, A. Absinthium — koirohi.

(Süsteem võeti Маевский, Флора средней России 1912, kui kõige tarvitavamast floorast meil.)

Püüti igale taimele üks, võimalikult rahva suust saadud nimi jätta, ainult kui taim kahe nime all üleüldiselt tuttav oli, ei olnud enamasti põhjust kumbagi mitte tarvitusele võtta. Suuremast hulgast nimetustest võeti 1) kõige tuttavam, 2) kõige vastavam omadustele ehk 3) kõige otstarbekohasem, kus muidugi subjektiivne element palju võis kaasa mõjuda. Kus taimel ühtegi nime teada ei olnud, loodi ettepaneku mõttes ise nimi, kui taim meil sagedasti ette tuleb, selle juures iseäranis silmas pidades soomekeelseid vastavaid nimetusi.

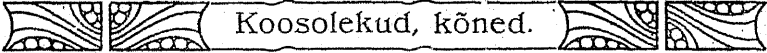
Nimekirja võeti ainult taimed, mis saadaval olevate teadete järele (Klinge, Viedemann, oma tähelepanekud) kodumaa piirkonnas pääasjalikult metsikult kasvavad. Küsitavad liigid jäeti enamasti välja. Tuttavamad ja tarvilikumad võõramaa taimed nimetati eraldi. Eraldi nimetati veel 50 värvi ja nende varjundit (Saccardo tabeli järgi), sest et liikide nimetamise juures sagedasti värvinimetusi tarvis tuli. Keeleliselt tarvitati pääasjalikult nominatiiv liitumist ja peeti silmas sümpaatilisemaid keeleuenduse nõudeid.

Nimekiri ilmub käesoleval suvel „Eesti Kirjanduse“ kaasandena. Jääb ainult soovida, et tema mitmelt poolt proovitud heidetaks, mis võimalikult rutem aitaks kindla ja lõpuliku nimestiku juure jõuda. Sest ühest küljest on kõne all olev töö küll kaunis suure, kuid kaugeltki mitte veel täieliku materjali põhjal tehtud, niisama ainult võrdlemisi väikse hulga loodusteadlaste ettevõttel.

Tesest küljest nõuab kättesaadavasse kaugusse jõudnud Eesti kool äärmiselt energilist tööd teaduslike keele loomise kallal. Selles mõttes ei tohiks ükski töö liig raske paista, ja kui L. O. kümne aasta jooksul väikesegi väärtusliku lisa sellele peaks toonud olema, siis, on tema olemine õigustatud.

A. L.

Tartus, aprilli lõpul 1917.

Koosolekud, kõned.

Peetrilinna Eesti üliõpilaste koosolek 15. IV 17.

Koosolek oli kokku kutsutud selleks, et päälinna Eesti üliõpilasi Tartu kongressi tegevusega ja otsustega tutvustada ja edaspidiste tegelikkude sammude üle seisukohta võtta. Koosolekut juhatavad A. Org. ja J. Semper, protokolli kirjutavad E. Lasberg ja M. Krekman.

J. Seljama leiab, Tartu kongressi tegevust hinnates, et osa kongressil peetud kõnedest liig eriteaduslikku laadi olid ja käesolevaist sündmusist eemal seisid. Nii kulus palju aega nende ettekannete kuulamiseks ja harutamiseks, kuna elulisemate küsimuste harutamine selle tõttu tagaplaanile nihkus. Edasi loeb ta

kongressil vastuvõetud resolutsioonid ette ja avaldab kahjatsust, et kongressil nimetatud põhjustel võimalik ei olnud neid resolutsioone enne hääletamist üksikasjalisemalt läbi harutada.

P. Treiberg kõneleb pikemalt poliitilise kihutustöö korraldamise vajadusest ja tutvustab koosolijaid Tartus asutatud üliõpilaste agitatsioon-komisjoni tegevusega. Ta rõhutab, et tingimata tarviline on juba lähemas tulevikus mingi keskkohast asutada, kes poliitilist kihutustööd kodumaal, pealinnas ja asundustes juhatab. See keskkohast olgu ainult korraldav, organiseeriv asutus ja seisku erakondadest väljaspool. Tal võib teadagi ainult senni tähtsust olla, kunni meil kindlad erakonnad kujunevad, kes juba siis omal jõul ja vastutusel kihutustööd teevad. Senni on meil kindlapiirilised poliitika parteid alles tekkimisel ja sellepärast puudub neil jõud poliitilisele kihutustööle käesoleval silmapilgul tarvilist ulatust anda.

Päälegi leidub ka neidki küsimusi, mille kohta suurem hulk poliitiliselt mõtlemaid kihtisid ühel arvamisel on. Sellepärast paneb kõneleja ette viibimata P. E. üliõpilaste kõnede-komisjoni asutada ja sellele ülesandeks teha kõnesid korraldada nii kodumaal, kui ka pealinnas ja asundustes, lektorite ettevalmistamiseks kursusi toime panna, kus juures ta oma ülesannete teostamiseks teiste omalaadiliste organisatsioonidega võib ühendusse ja läbikäimisse astuda.

Need mõtted leiavad koosolijate poolehoidmist. Ainult asutatava komisjoni iseloomu kohta lähevad arvamised lahku: ühed soovivad komisjoni täielikult informeeriva laadi anda, kuna teised arvavad, et komisjoni poolt väljasaadetavatel kõnelejalte õigus jäägu ka oma erakonna vaateid selgitada ja kaitsta. Lõppelise võetakse vastu J. Seljamaa kompromiss-resolutsioon: komisjoni on informeeriv laad, kus juures igal kõnelejal vabadus jääb teatavaid küsimusi oma isiklikult seisukohalt selgitada, ära tähendades, missuguse erakonda ta kuulub. Täheendus (O. Lõvi ettepanekul): kõnede-komisjoni korraldab kõnesid nii kodumaal kui ka asundustes. Edasi avaldatakse soovi selles sihis tööd teha, et Eestis juba lähemal ajal poliitilised erakonnad kindlamini välja kujuneksid. Võetakse vastu L. Schmidt'i resolutsioon: Koosolek leiab, et praegusel silmapilgul kõik Eesti demokraatilised intelligentlikud jõud peaks viibimata rahva poliitilisele organiseerimisele asuma ja sellekohast kihutustööd tegema.

Kõnede komisjoni valitakse järgmised isikud: Seljamaa, Treiberg, Uluots, Luht, Erjapea, Puhk, E. Ehvert, Anderkopp, Tammist, Org. Komisjoni teatakse ülesandeks juba lähemal ajal lektorite kursused toime panna.

T.

Gustav Suitsu kõne.

26 aprillil s. a. kõneles Gustav Suits Tartus füsiologia instituudi kuuldesaalis „Tartu ülikooli ja praeguse aja üle.“

Kõne oli määratud peamiselt Eesti üliõpilastele ja akadeemilisile ringkondadele.

Gustav Suits avaldas kõnes umbes järgmist:

Üliõpilaste kongressil tehti teatavad otsused ülikooli asjus, kuid on juba nädalad sellest mööda läinud, ilma et tegelikka samme oleks astunud. Vahe pääl on Eesti-Läti tegeliku usuteaduse professorid hävitatud ja uue hooga evakueerimine käsile võetud. Mis teeme meie? Sooviks et vanem akadeemiline põlv nõu ja jõuga toetaks selle vastu sihituid ettevõtteid.

Enne teema juure asumist annab kõneleja koosolekule edasi tervitusi Helsingi Eesti Vabariiklaste Liidult ja soomlastelt, peatades lühidalt viimaste praeguse aja püüete juures, nii palju kui need erakondades, haritlaste keskel, ajalehtedes avalduvad. Sää! valitseb püüd täieliku iseseisvuse poole, mille kõrval Eesti vähenõudlikkuse üle imestada tuleb: Eesti ülemmäär poliitilistes nõudmistes ei vasta Soome alamäärale. Sää! leitakse Soome iseseisvuse püüdel rahvusvahelise tagatise olevat: tsaari käest ära libisenud võim ei ole mitte üle läinud Ajutisele Valitsusele, vaid Soome rahvale, ja Soome maapäev võib parajal juhtumisel Asutavaks Koguks muutuda. Pääle selle toetatakse ka 1905. a. tehtud s—r—de kongressi otsuse pääle, mis nõuab Asutavate Kogude kokku kutsumist ühel ajal Peetrilinnas, Varssavis ja Helsingis. — On kuuldunud aga ka hoiatavaid hääl! (Söderhjelm.) — Üldse tundub Soomes kindlam alus nii lõhkumisele kui ka ülesehitamisele, — kodumaal valitseb loidus, ei ole osatud hõiki võimalusi ära tarvitada.

Uuesti üles võetud Tartu ülikooli evakueerimine seab küsimuse Vene professorite demokraatlikkuse kohta ja näitab nende ekslikku arusaamist rahvaste enesemääramise õigusest. Leppides professorite ärasõiduga, peaks Eesti seltskond välja astuma ülikooli varanduse, eriti raamatukogu ja Õpetatud Eesti Seltsi kogude äarviimise vastu. Asjast kõnelev tsitaat „Päevalehest“ sunnib ettekandjat hüüdma: missugune kodumaa, missugune verevaesus!

Konstateerides, et ülikooli küsimus oleneb uuest korrast ja rahvaste jõudude vahekorrast, küsib kõneleja, missugune peab olema Tartu ülikooli korralduse paleus.

Paleuslik ülikool on liig kaugel, liig pilvede taga veel, tarvilikum on ülikooli korralduses otstarbekohasus. Selles mõttes tuleb nõuda mitte Eesti, vaid Eestimaa ülikooli. Ernitsi kongressil avaldatud kavatsused ülikooli kohta oleks minimum.

Föderalistliku üheõigusluse seisukohalt on Ernitsi kavatsuses ainult Vene keelele (keskkeelena) liig eesõigustatud koht antud. Kõigile keeltele tuleb nõuda üheõiguslus, ettelugemiste keel olgu kuulajate enamuse järele (Soome eeskujul.)

r Ülikooli küsimus tuleb teha rahvuslisest küsimusest demokriteerimise küsimuseks (ülikool maksuta!)

Lõpuks seab kõneleja läbirääkimistel otsustamiseks järgmised küsimused.

1. Kas ei saaks kohalikud valitsusvõimud ülikooli enneaegse evakueerimise takistuseks samme astuda?

2. Kas ei võiks Eesti üliõpilaskond ja ühiskond nõuda Ajutiselt Valitsuselt vähemast Soome-Ugri fakuldeeti asutamist ülikooli juure?

3. Kas ei tuleks toetada äärmiste pahempooliste voolude pääle kavatsuste teostamisel?

Läbirääkimistel, mida üliõp. Nano juhatab, avaldatakse üleüldise seisukorra kohta: Soome olud on sootu teistsugused. Meie geograafiline seisukoht, reaalsed jõud ei luba täielikku poliitilist iseseisvust nõuda, mis päälegi enesemääramiseks mitte tingimata tarvilik. Küllalt on föderatsioonist, mille nõudmine meil aga kõikidesse kihtidesse ei ole tunginud (S-d-d „ei võta vastu, kui ka Vene s-d-d pakuvad“) ja mis asjas vene äärmistest erakondadest ainult r-s ja s-r pääle võib toetada. Ei ole üleliigne kodumaal föderalistlike korra hääks kihutust teha ja Asutavas Kogus tuleb tarvilisel korral minna kunni obstruktsioonini. (Vilms.) Teisest küljest hinnatakse meie s-d-de jõudusid Tallinnas mitte liig kõrgelt ja soovitatakse tulevase riigikorra loomise juures mitte rahvusküsimusest välja minna, vaid õigluse mõistest, mis vähendaks rahvusliste instinktide mõju (Nano.) Tuleb täiel jõul toetada revolutsiooniliste kihtide võidule pääsmist, mis järele aktiivsest väljaastumisest Asutavas Kogus juttugi ei või olla. Kuna meie rahva struktuur enam kodanline kui Venemaal, siis tõuseb raske küsimus, kuidas võimalik käia käsikäes kodanlastel ja s-r-del. (Ernits.) Kodaniku tunne ei tekki üle öö; surve ei ole lubanud meid poliitiliselt valmistuda, kuna sel ajal vähemalt kirjanduse ja kunsti alal tuimuses mitte etteheiteid ei või teha (pr. Olesk.)

Ülikooli asjus leitakse Eesti-Läti tegeliku usuteaduse professoride ära kaotamine õige olevat ülikooli autonoomia seisukohalt. On teateid, et ülikooli äraviimist kavatsetakse mitte niivõrd sõjalolude ärakasutamise mõttes, kui seisukohalt väljaminees, et igal rahval on suvereniteet (Vilms.) Ernits ei ole Vene keelele tulevas ülikoolis mitte enam õigusi anda mõtelnud, vaid ainult keskkohta. Meie ise saaksime esialgul ainult nõrgavõitu filoloogilise ja võib olla arstiteaduslise fakuldeedi asutada, muud jõud peab ikka väljast kutsuma.

Pannakse ette viibimatalt ülikooli evakueerimise vastu sammusid astuda, sest ülikool ei ole mitte professorite kolleegium, vaid riikline asutus, mille äraviimise pääle, mis ainult offitsiaalselt

ajutisena kujutakse, üleüldisest seisukohast ükskõikselt vaadata ei või. Meile läheks üle miljoni eest varandust kaduma, mille tasumist nüüd ega lähemal ajal mõelda ei saa (Elken.) Päälegi ei saa ühineda seisukohaga, et kõik ülikooli varandus esimesest kivist kunni viimse tindipotini Vene valitsuse omandus on (Nano.) Pannakse ette telegramme saata sõjaväe ülemusele, hariduse ministri- rile, Peetrilinna T. ja S. S. nõukogule ja Eestimaa kubermangu kommissaarile. Pääle selle ühendusse astuda selles küsimuses Eesti ja teiste rahvuste seltskondliste organisatsioonidega. Need ettepanekud võetakse vastu. Teine harutuspunkt lükatakse edasi seisukorra selgumiseni, millega kolmas punkt iseenesest on likvideeritud.

Lõpuks tõuseb lühem vaidlus füüsilise ja vaimlise jõu kultuse, agitatsiooni ja senniste rahvusliste väikeettevõtete üle, millest osa võtavad Varik, pr. Olesk, Ernits j. t.

Otsuste täidesaatmiseks valitakse toimikond: G. Suits, V. Nano, R. Kangro-Pool, A. Luha, V. Ernits. A. L.

Toimetusele tulnud kirjad.

Mõni sõna hra Reitavi vastuse puhul.

Herra Reitav süüdistas mind keeleuendusele „surmakellalöö- mises,“ „variseerlikkuses“ ja „võltsimises.“ Selle asemel, et niisuguste sõnade tarvitamise järele end vabandada, on ta lubatavaks pida- nud seletada, mida tema nende sõnade all mõistab.

Mõttevahetus hra Reitaviga on siis otstarbetu juba termino- loogilistel põhjustel. Kui keegi üldmaksvale terminoloogiale oma mõisteid oktroieerib, siis võib ta teisele lihtsalt „näru“ ütelda ja siis seletada, et selle sõna interpreteerimises teisel seisukohal asub kui muu maailm.

Järjekult ei pööra maa siis mitte enam herra Reitavi poole vaid Ü. L. lugejate poole ja õiendan mõned eksitused, mis ehk hra Reitavi kirja puhul võiksid tekkida.

Herra Reitav ütles, ma olevat sunnitud olnud J. Raviku keeleprogrammi üksikasjaliselt läbiarutama ja see olevat ainukene kord olnud, kus ma keeleuenduse vastu mitte eitavalt ei olevat ülesastunud.

Üleüldiselt keeleuenduses jaatavalt seisukohalt aega mööda üksikasjaliselt eitavale seisukohale asudes tervitasin ma J. Raviku esimest korda täielikult ilmutat keeleprogrammi. Et herra Reitav minu rõõmu, selle programmi üksikasjades seisukohta võtta võida, niiviisi interpreteerib nagu oleks see mulle päälesunnitaks mööda- pääsematuseks olnud, see kareteriseerib ainult tema argumentats-iooni viisi.

Juhin lugejate tähelepanekut ka hra Reitavi poolt tehtud loogikavea' pääle, millele ta pea terve oma süüdistusakti on rajanud. Hra Reitav ütleb, ma olevat ainult juttu teinud mõnest „loobuma,“

„teenus,“ „kogemus“ või „jaunis,“ siis lõpust „ism,“ „o“ restitueerimisest ja sõnadejärjest. Ja neist mõningaist loeb ta välja, et ma kogu keeleuueenduse vastane olen !!! Ta võtab enesele õiguse ütelda, et minu vastus „Joh. Raviku poolt esitatud keeleprogrammile, mis hilja tuli ja mulle „päalesunniti“ ja mille üksikud punktid mulle „ette dikteeriti . . .“ neil põhjustel midagi ei tähenda!

Lubatagu küsida, mispoolest minu vastus rohkem päalesunnitud pidi olema kui J. Raviku täieliku keeleprogrammi avaldamine? Usutagu et mul ühtegi sisemist orgaani ei ole, mis niisugust küsimust tõsiselt sooviks üles seadida . . . Mina vaatan keeleprogrammi avaldamise pääle kui J. Raviku poolt tervitatud võimaluse pääle, niisama nagu ma ka oma vastuse pääle kui tarvitatud võimaluse pääle vaatan. Herra Reitavi erialaks jäädu siiski nagu mõistetegi juures omaviisi arusaamine ja interpretatsioon.

Mis sellesse puutub, et „Postimehe“ päätoimetaja J. Raviku ja minu poleemika järsult lõpetas, siis palun seda mitte minu arvesse panna. Postimees ei ole minu omandus. Päälegi viibisin ma poleemika puhul Pühajärvel. Ma seisin siis sündinud fakti ees tundega, et mulle appi tullakse, kus mul mingi abi vaja ei olnudgi ja et see abiandmise viis vaevalt kellegi poolehoidmist võiks leida. Minu poolehoidmist ammugi mitte.

K. A. Hindrey.

«Bergmanni Abiraha» aruanne 1. nov. 1915. kunnil 31. oktoobrini 1916. a.

Üleüldine arvete seis 31 oktoobril 1916. aastal.

Aktiva:

Kassa arve 30 rbl., väärtpaberite arve 9350 r., debitoride arve 30.483 r. 61 k. T. Vastast. Kredit. Ühis. arve 46.842 r. 67 k. T. E. Laenu- ja Hoiu-Ühisuse arve 2.273 r., kursivahe arve 380 r. Kokku 89.359 r. 28 k.

Passiva:

Bergmanni kapital 500 r., „Eesti eide“ kapital 5000 r., üleüldised summad 6244 r. 71 k., õnnesoovi rahade arve 7813 r. 47 k. Tõnissoni abiraha 1094 r. 1 k. Tõnissoni puutumata kapital 950 r. Eesti laenuasutuste kapital 631 r. 50 k. Hans Margensi kapital 200 r. Tõnis Nälgi kapital 62.255 r. 82 k. T. Nälgi hua korraspidamise kapital 2396 r. 77 k. X. X. kapital 2273 r. Kokku 89.359 r. 28 k.

Läbikäik üksikute kassade järele:

I. Üleüldised summad.

1. nov. 1915. oli laenudes 6088 r. 28 k. Aruande aasta jooksul sisse tulnud: 1) kingitustena: Fr. Sauer 5 r., D. Bergmanni pärandusest 59 r., Alb. Waldes 15 r., Pillistvere Majand.-Ühisus 20 r., lipnik H. I. Kalm 18 r., P. Koiva 1 r., G. Nuuma 1 r.,

Dr. E. Kärner 2 r. 50 k., I. Pomm 1 r., E. Grünfelt 1 r., Dr. H. Taar-Segalla 3 r., I. Wilms 5 r., Võu Kaubatar. Ühisus 10 r., apteker Seisler 5 r., Ida Kruus 10 r., 2) laenusid tagasi maksetud 265 r. 62 kop., 3) õnnesoovi rah. alt 18 r., 4) protsentidest 385 r. 11 kop.

Aruande aasta jooksul välja läinud.

1) ilma prots. laenudeks: Salme Hermann (Peetrilinna konservatorium) 50 r., Natalie Kangro-Pool (Peetrilinna Pollaki dramat. kurs.) 50 r. 2) Kulu arvel 79 r. 60 k., 3) Tagasimaksuta summade arvel („Eesti eide“ kap. ja X. X. kapit. prots.) 309 r. 33 k. 4) Protsentidest J. Tõnissoni abiraha arvele üle kantud 14 r. 25 kop. Summa 503 r. 18 k. Ülejääk 31. okt. 1916. : 322 r. 5 k. Laenude all endistega kokku 6244 rbl. 71 kop.

II. Uue aasta õnnesoovide raha.

1. nov. 1915. oli sularahas 311 r. 93 k. Aasta jooksul on sisse tulnud 1) õnnesoovi rahadest 955 r. 59 k. 2) laenusid tagasi maksetud 441 r. 50 k. Välja on läinud 957 r., ülejääk 752 r. 2 k. (Lähem aruanne leidub pea ilmuvas „uue aasta õnnesoovide“ üleskutses).

III. Tõnissoni abiraha.

1. nov. 1915. oli kassas 29 rbl. 76 kop. 1) kingitustena sisse tulnud: J. Tõnisson 35 rbl., Ed. Kuusik 500 rbl., J. Karu ja teised, Pärnust 25 rbl. 2) laenusid tagasi makstud 75 rbl. 3) õnnesoovi rahade alt kinkijate määrusel 12 rbl. 4) J. Tõnissoni puutum. kap. prots. 14 rbl. 25 kop. Kokku 661 rbl. 25 kop.

Välja on läinud laenudena: Ed. Visnapuule (muusikatundideks) 25 rbl., med. Aug. Allle (Saratovi ülikool) 70 rbl. 2) Väärtpab. ostmiseks 510 rbl.

Ülejääk 31. okt. 1916: 86 rbl. 01 kop. Laenude all seisab endistega kokku 1008 rbl.

IV. Eesfi laenuasutuste kapital.

1. nov. 1915. oli raha 61 rbl. 50 kop. Aruande aasta jooksul sisse tulnud tagasimakstud laenudest 65 rbl. Välja läinud uuteks laenudeks: Jaan Einerile (Peetrilinna Põllutöö Hüdrotehn. k.) 50 rbl., Gustav Toomingule Tartu kooliõpet. institut. 30 rbl. Alma Akelile Grivingi muusikakoolis 35 rbl. 31. okt. 1916. jääb kassasse 11 rbl. 50 kop. Laenude all seisab endistega kokku 620 r.

V. H. Margensi kapital.

1. nov. 1915. oli raha 72 rbl. 50 kop. Välja läinud laenuks Armanda Peikerile Margensi kauband. koolis 10 r. Saldoks jääb 62 r. 50 kop. Laenude all seisab endistega kokku: 137 r. 50 k.

VI. Tõnis Nälgí kapítal.

1. nov. 1915 oli sularahas 45576 rbl. 69 kop., väärtpaberites 3330 rbl., laenudes 10.884 rbl.

Sisse on tulnud: 1) Kapitali protsentidest 2596 rbl. 33 kop. 2) Õnnesooivi rahade alt (kinkija soovil) 1 rbl. 3) laenu tagasi maksnud Dr. P. Särg 50 r.

Välja on läinud: 1) ilma prots. laenudena: Peetrilinna üliõpilastele: Martin Kand 225 rbl., Joh. Tammist 225 rbl., Hans Roos 250 rbl., Oskar Lõvi 50 rbl., Timot. Grüntal 25 rbl., Peeter Treiberg 50 r., Ludvig Schmidt 25 rbl.; Peetrilinna politehnikumis August Rode 25 rbl., Peetr. kodan. insen. inst. Oskar Loos 125 rbl., Peetril. naisarst. inst. Emma Laosson 50 rbl., Peetril. kõrgem. naiskurs. Elsa Lell 150 r., Peetril. Bestushevi kurs. Hilda Rokk 25 r., Johanna Einberg 25 rbl., Peetrilinna konservatoriumis: Robert Peenemaa 100 rbl., Salme Eller 150 rbl., Johannes Madisson 50 rbl., Kyrillus Kreek 75 rbl. Riia politehnikumi üliõpilastele: Rich. Janson 250 rbl., Ed. Hansschmidt 75 rbl., Hans Pillov 50 rbl., Eduard Simtmann 50 rbl., Hermann Anderson 25 rbl., Andrei Tomberg 150 rbl., Mart Nurk 150 rbl.

Tartu üliõpilastele: Adolf Vöölmann 75 rbl., Ferd. Leinbok 100 rbl., Hans Kubu 75 rbl., Karl Preisberg 150 rbl., Juhan Järv 50 rbl., Villem Ernits 250 rbl., Jaan Kangro-Pool 225 rbl., Jaan Rosental 75 rbl., Arnold Liin 50 rbl., Hans Sossi 50 rbl., Jaan Roos 50 rbl., Johannes Lauri 50 rbl., Viktor Neggo 50 rbl., Mihail Ostrat 50 rbl., Johannes Simtman 50 rbl., Hans Männik 50 rbl., Harry Säbelmann 50 rbl., Hans Kruus 50 rbl., Karl Frisch 25 rbl., Eduard Kaar 25 rbl., Hendrik Bekker 125 rbl., August Ott 25 rbl., Hans Karro 50 rbl., Rasmus Kangro-Pool 125 rbl., Joosep Veskimets 125 rbl., Osvald Soo 125 rbl., Jüri Vaimel 125 rbl., Aleks. Sternfeldt 125 r.

Tartu veterinarinstit.: Ferd. Laja 50 rbl., Mih. Kreis 50 rbl.

Tartu kooliõpet. instit.: Aug. Schultzenberg 50 rbl., Summa 4900 rbl.

2) Kulu arvel 132 rbl. 50 kop.

31. okt. 1916. jääb kassasse sularahas 43.191 r. 82 kop.; väärtpaberites 3330 rbl., laenudes endistega kokku: 15.734 rbl.

VII. T. Nälgí hua korraspídamíse kapítal.

Saldo 1. nov. 1915: 2277 rbl 80 kop.

Protsentidest sisse tulnud 118 r. 97 k.

Jääb 31. okt. 1916: 2396 r. 77 k.

* * *

Tä h e n d u s e d. B. A. tegevust revideerisid suuremate kinkijate ja Tartu haridusliste asutuste asemikud 5. ja 7. novembril ja leidsid, et arved õigesti on peetud, väärtpaberid ja puhas raha olemas.

2. Toetuste jagamist toimetatakse kaks korda aastas: veebruaris ehk märtsis ja septembris. Sooviavaldused ühes lähemate teadetega (haridusekäik, rahaolud, edasisaamine õppimises jne.) saadetakse B. A. juhataja O. Kallase nimele (postkast 147) mitte hiljemalt kui 1. veebr. ehk 1. sept.

3. Nälgi kapitalist võivad laenu saada ainult Peetrilinna Riia ja Tartu üliõpilased. Sooviavaldused sellesama ajani adv. K. Partsi nimele (Küüni uul. nr. 1) üliõpilaste ühenduste kaudu sisseantavate sooviavalduste pääle oodatakse kuni 15 veebr. ehk 15. septembrini. Teatelehti, mis Nälgi kap. laenu tahtjatel täita tulevad, saab K. Partsilt.

4. Võlglasti, kel maksu tähtajad mööda, palub abiraha valitsus, et nad omad võlad ära tasuksid, olgu korraga ehk kuu-kaupa vähemates summades. Ei ole see neil ühelgi tingimisel võimalik, siis pandagu põhjuste nimetamisega pikenduseaeg ette. Abiraha asjaajamist kergendaks märksa, kui võlglastid maksutähtajad edasilükkamise soovisid enne tähtaega avaldaksid.

Abiraha valitsuse liikmed on: M. Hurt, J. Jõgever, O. Kallas, H. Koppel, K. Parts, V. Reiman, J. Tõnisson.

B. A. valitsus.

Üleskutse.

Hiljuti teatas „Bergmanni Abiraha“ valitsus omast soovist toetust anda kaubanduslise läbikäimise õhutamiseks Eesti ja põhjamaade vahel ja palus iseäranis meie rahaasutusi selleks summasid määrata. Tartu rahaasutused (Majanduse-ühisus, 2 Krediitühisust ja 3 Laenuhoiu-ühisust) on algatud mõttele lahkesti vastu tulnud ja ülemal nimetatud otstarbeks 3000 rbl. määranud.

See raha antakse ilma prots. laenu kujul järgmistel tingimistel välja: 1) Abiraha saaja olgu kõrgema haridusega ja teoreetilise ehk praktilise kaubanduslise teadmisega; 2) abiraha saaja on kohustatud kaks aastat Helsingi kaubanduslises ülikoolis (kauppakorkeakoulu) iseäranis neid ettelugemisi kuulama, mis Soome ja põhjamaade olusid selgitavad, ja sellekohastes Soome ärides praktiliselt töötama, milleks talle „B. A.“ võimalust muretseb; 3) oodatakse, et abiraha saaja kodumaa kaubanduse tõstmiseks ühistegelisel alal töösse asub. Sel puhul maksab ta laenu „B. A.-le“ 7 — 10 aasta jooksul pärast õppimise lõpetamist tagasi; vastasel korral nõutakse võlg talt otsekohe sisse; 4) sooviavaldused (ühes lühikese eluloo ja haridusekäigu kirjeldusega) saadetakse kuni 3. juunini 1917 „B. A.“ juhataja O. Kallas'e nime pääle (Tartu, postkast 147), mille järele raha annetajad ühes „B. A.“ asemikuga kõige sündsama kandidadi välja valivad.

Tartus, 7. mail 1917.

„B. A.“ valitsus.

T ä h. Ei pea meie kaubanduslise elu juhtimine võõraste kätte minema, siis oleme sunnitud aegsasti juba sündsaid jõudusid ette valmistama. Selleks kavatses „B. A.“ veel mõned abirahad asutada, esialgu Rootsi, Daani, Inglismaa oludega tutvunemiseks, ja palub iseäranis meie ühistegelisi asutusi temale selleks summasid saata ehk aga neid teisel teel sellesama mõtte teostamiseks tarvitada.

Väiksed teated.

Ülikooli lõpetand.

Arstiteaduse osakonna Tartus lõpetasid neil päivil Hans Männik, korp. Sakala liige, Mihkel Eller, EÜS:i liige ja Robert Lattik, korp. Vironia liige.

Katsutakse sõjaväkke järgmised kursuse ärakuuland arstiteadlased: EÜS:i liikmed — Joh. Leppik, Hans Nirk, Aleks. Reinik, Aleks. Taumi, Joh. Treumann.

Toimetuse poolt.

Üliõpilaste Leht ei saa praegustes trükitingimistes, nii ka oma iseloomu poolest kui poolteisekuukiri mitte seevõrra sündmuste käigule viibimatalt reageerida, kui pakkuda kogu materjali, iseloomustavat meie üliõpilaskonnale. Selles mõttes pöörab toimetus kõigi ksv! ksv! poole palvega saata Ü. L-le igasugu materjali, läbitöötatud kui ka läbitöötamata, mis kõigekülgselt valgustaks Eesti üliõpilaskonna ja üksikute üliõpilaste rühmade rolli revolutsiooni ja uuenduste käigus; iseäranis loodab toimetus kõigi toimetajate peale, et nad ülevaateid saadaks oma tegevusest.

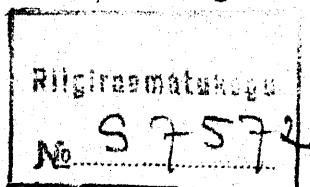
Organisatsioonidele teatame, et järgmine aastakäik tehtud eelarvest arvatavasti üle läheb, mis sunnib tellimishinda tõstma. Missugusel määral, selgub käesoleva nri kulude järele.

Õiendus.

Ü. L. nr. 6 1916 tuleb J. Naarise artikli lõpus (viimane rida) lugeda „liikmed“ asemel „üliõpilased.“ Niisama tuleb tähendada, et nimetatud artikkel jõudis toimetusse juba detsembrikuul 1916.

Vastutav toimetaja ja väljaandja mag. V. Grünthal.

Tegev toimetus: U. Luik, R. Kangro-Pool, A. Luha.

Üliõpilaste Leht

ilmub 8 korda õpiaastas, 4 numbril semestris.

— Tellimishind —

aastas ühes postikuludega 1.75 kop., üliõpilastele 1.25 kop., üksik number 25 kop; 1917/18 a. pääle mitte alla R. 2. — ja 150.

Address: Tartu (Юрьев, Лифл.)
Noor-Eesti.

Toimetuse kõnefunkid:

iga teisipäev ja reede kella 12—1;
suve vaheajal toimetuse asjaajamine ainult kirja teel. Talitus avatud iga päev kell 10—2 e. l.

Noor-Eesti ruumides — Tartus,
Rüüfli uul. 4.